

PONIZNOST U NAMĀZU

Ibn Redžeb el-Hanbelī

HUŠŪ' U NAMĀZU

imām Ibn Redžeb el-Hanbelī

Plav, Sandžak
ša'bān 1432. hidžretske
jul 2011. godine

Izdavač:

"K e l i m e t u l - H a q q"

Plav, Sandžak

www.kelimetul-haqq.com

www.kelimetul-haqq.org

kelimetul_haqq@hotmail.com

Autor:

imām hāfidh Ebul-Feradž ibn Redžeb el-Hanbeli

Prijevod, prelom i lektura teksta:

Ebū Ahmed

Unos teksta

Ebū Hafsa

Dizajn korice:

Ebū Merjem

Štampa:

"K e l i m e t u l - H a q q"

V A Ž N A N A P O M E N A !

Svako kopiranje i umnožavanje ove knjige
ili bilo kojeg njenog dijela
bez odobrenja izdavača je veoma
pohvaljeno i preporučljivo

**Rekao je Allāhov Poslanik
Muhammed, sallallāhu 'alejhi we sellem:**

"Najvrijedniji džihād je reći **riječ istine** pred nepravednim vladarem."¹

"Prvak šehīdā je Hamza, a potom čovjek koji dođe nepravednom vladaru, kaže mu **istinu** u lice, pa ga vladar ubije."²

"Neka nikoga od vas ne spriječi strah od ljudi da kaže istinu kada je vidi ili bude njen svjedok, jer mu **riječ istine** neće približiti čas smrti, niti mu umanjiti nafaku."³

¹ *hadīth* bilježe Ebū Dāwūd, et-Tirmidhī i Ibn Mādže u svojim "Suneni-ma" od Ebū Se'īda el-Hudrija i Ebū Umāme el-Bahilija

² *hadīth* bilježi Hākim od Džābir ibn 'Abdullāha

³ *hadīth* bilježi *imām* Ahmed u svome "Musnedu" od Ebū Se'īda el-Hudrija

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BIOGRAFIJA AUTORA

Hāfidh Ebul-Feredž ibn Redžeb el Hanbelī

On je *imām hāfidh* ZejnudDīn 'AbdurRahmān ibn Ahmed ibn 'AbdurRahmān ibnul-Hasan ibn Muhammed ibn Ebul-Berekāt Mes'ūd es-Sulemī el-Hanbelī ed-Dimešqī. Njegova *kunja* je bila Ebul-Feredž, a nadimak Ibn Redžeb, što je zapravo bio nadimak njegovog djeda koji je rođen u tom mjesecu (*redžebu*).

Rođen je u Bagdādu 736. *hidžretske* godine i odgojen je u učevoj i bogobojaznoj porodici. Umro je u noći ponedjeljka četvrtog dana mjeseca *ramadāna* 795. *hidžretske* godine u Damasku.

Učio je i uzimao znanje od velikih učenjaka svog vremena.

U Damasku je učio pred Ibnul-Qajjim el-Džewzijem, ZejnudDīnom el-'Irāqijem, Ibn en-Neqībom, Muhammed ibn Ismā'il el-Habbāzom, Dāwūd ibn Ibrāhīm el-'Attārom, Ibn Qātī el-Džebelom i Ahmed ibn 'Abdul-Hādī el-Hanbelijem.

U Mekki je slušao od el-Fehr 'Uthmān ibn Jūsufa el-Nuwejrja.

U Qudsu (Jerusalemu) je slušao od *el-hāfidha* el-'Alā'ija.

U Misru je slušao od SadrudDīna Ebul-Fetha el-Mejdūmija i NāsirudDīna ibn el-Mulūka.

Mnogi studenti znanja su mu dolazili da bi pred njim učili. Među najpoznatijim od njegovih učenikā bili su Ebul-'Abbās Ahmed ibn Ebū Bekr ibn 'Alī el-Hanbelī, Ebul-Fadl Ahmed ibn Nasr ibn Ahmed, Dāwūd ibn Sulejmān el-Mewsilī, 'AbdurRahmān ibn Ahmed ibn Muhammed el-Muqrī, ZejnudDīn 'AbdurRahmān ibn Sulejmān ibn Ebul-Karam, Ebū Dherr ez-Zerqašī, el-Qādi 'Alā'udDīn ibn el-Lehām el-Ba'lī i Ahmed ibn SejfudDīn el-Hamewī.

Ibn Redžeb se posvetio znanju i uložio ogromnu većinu svog vremena istražujući, pišući, izdavajući, podučavajući i dajući *fetwe*.

Mnogi učenjaci su ga pohvalili zbog njegovog ogromnog znanja, *zuhda* i stručnosti u *hanbelijskom medhhebu*.

Ibn Qādi eš-Šuhbe je o njemu rekao:

"On je čitao i postao pronicljiv u različitim poljima nauke. Prihvatio se mes'elā medhheba sve dok ih nije usavršio. Posvetio se učenju znanja tekstova, mahanā i značenja hadītha".⁴

⁴ Ibn Qādi eš-Šuhbe, "Tārīh", 3. tom, 195. str.

Ibn Hadžer je o njemu rekao:

"On je bio nadasve pronicljiv u nauci hadītha, u pogledu imena prenosilaca, njihovih biografija, njihovih puteva predaja i svijesti o njihovom značenju".⁵

Ibn Muflih je o njemu rekao:

"On je šejh, veliki 'ālim, hāfidh, zāhid, šejh hanbelijskog medhheba; izdao je mnoge korisne radove".⁶

Napisao je mnoge korisne radove; neki od njih su istaknuti, poput *"El-Qawā'id el-Kubrā fil-Furū"*, o kojem je rečeno: *"To je jedno od čudā ovoga doba"*.⁷

Za njegov komentar na et-Tirmidhijev *"Sunen"* je rečeno da je najdetaljniji i najbolji ikada napisan; do te mjere da se el-'Irāqī – o kome je Ibn Hadžer rekao: *"On je bio čudo svoga doba"* – potpomagao njime kada je sakupljao svoj komentar na istu knjigu.

Štaviše, on ima mnoga vrijedna djela koja objašnjavaju različite pojedinačne *hadīthe*, kakvi su: *"Šerh Hadīth Mā Dhi'bāni Džā'an Ursilā fi Ganam"*, *"Ihtijār el-Ewlā Šerh Hadīth Ihtisām el-Mele' el-E'alā"*, *"Nūr el-Iqtibās fi Šerh Wasijje en-Nebij li Ibn 'Abbās"* i *"Kešful-Kurbe fi Wasfi Hāli Ehlil-Gurbe"*.

⁵ Ibn Hadžer, *"Inbā'ul-Gamr"*, 1. tom, 460. str.

⁶ *"El-Maqsed el-Aršad"*, 2. tom, 81. str.

⁷ Ibn 'AbdulHādī, *"Dail 'alā Tabeqāt Ibn Redžeb"*, 38. str.

Iz oblasti *tefsīra* napisao je djela: ''*Tefsīr sūre el-Ihlās*'', ''*Tefsīr sūre el-Fātiha*'', ''*Tefsīr sūre en-Nasr*'' i ''*El-Istignā' bil-Qur'ān*''.

Iz oblasti *hadītha* je napisao sljedeća djela: ''*Šerh 'ilet-Tirmidhī*'', ''*Fethul-Bārī Šerh Sahīh el-Buhārī*'' i ''*Džāmi' el-'Ulūmi wel-Hikem*''.

Na polju *fiqha* je napisao sljedeća djela: ''*El-Istihrādž fī Ahkām el-Harādž*'' i ''*El-Qawā'id el-Fiqhijje*''.

Na polju biografija napisao je monumentalni ''*Dajl 'alā Tabeqātil-Hanābile*''.

Također je napisao i djela: ''*Latā'if el-Me'ārif*'' i ''*Et-Tahwīf minen-Nār*''.

PRVO POGLAVLJE

HUŠŪ'

(PONIZNOST)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Ovo je *risāla* (poslanica) koju sam napisao u pogledu *hušū'a* (poniznosti), pokornosti i *inkisāru* (slamanju) ⁸ srcā pred Gospodarom.

Sva zahvala pripada Allāhu, Popravljaču srcā koja su slomljena u Njegovo ime i Koji je, Svojom Milošću, Onaj koji oprašta grijehе pokajnikā.

Ja svjedočim da niko nema pravo da bude obožavan, izuzev Allāha Jedinog; On nema partnera i nema ništa poput Njega.

I svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik; On ga je poslao sa uputom i sa vjerom Istine da bi je uzdigao iznad svih ostalih vjera. ⁹ On mu je dao odabir da bude poslanik-kralj ili vjerovjesnik-rob i on je odabrao stepen robovanja spojenog sa vjerovjesništvom. ¹⁰

⁸ Termin (izraz) "*slomljeno srce*" se odnosi na srce koje je ispunjeno poniznošću, pokornošću i krotkošću, kao rezultat njegove ljubavi i strahopoštovanja prema Allāhu Uzvišenom.

⁹ Kao što Allāh kaže (u prijevodu značenja *ājeta*): "**On je Onaj Koji je poslao Svoga poslanika sa uputom i sa vjerom Istine da bi je uzdigao iznad svih ostalih vjerā, makar to mušricima bilo mrsko.**" (*sūra* et-Tewbe, 33. *ājet*, *sūra* el-Feth, 28. *ājet* i *sūra* es-Saff, 9. *ājet*).

¹⁰ Diskusija o ovome će slijediti u trećem poglavlju.

On je, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, imao običaj govoriti: "**O Allāhu učini da živim kao *miskīn*, učini da umrem kao *miskīn* i proživi me među *miskīnima***",¹¹ aludirajući time na časnost i odabranost ovog položaja.

Neka je Allāhova *selām* i *salawāt* na njega, njegovu porodicu, njegove *ashābe* i one koji se čvrsto drže za njegovo uže nakon njega.

U Svojoj Knjizi je Allāh, Slavljeni i Uzvišeni, pohvalio one koji su *muhbit* (krotki, pokorni, blagi) pred Njim i one koji su skršeni pred Licem Njegove veličine, i koji postaju *hādi'* (pokorni, potčinjeni) i *hāši'* (ponizni) u Njegovom prisustvu. On Uzvišeni kaže:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا
وَكَانُوا لَنَا حَشِيعِينَ

¹¹ *hadīth* bilježe et-Tirmidhi (broj 2352) od Enesa i on je rekao da je ovaj *hadīth garib*, potom Ibn Mādže (broj 4126) od Ebū Se'īda i et-Taberānī ("*Ed-Du'ā'*") od Ubāde ibn es-Sāmita, svi sa *da'īf senedima*, međutim *hadīth* je *sahīh*. Od Ebū Se'īda ga je također zabilježio el-Hākim (broj 7911), koji je rekao da je ovaj *hadīth sahīh*, a edh-Dhehebī se složio. Vjero-dostojnim su ga, također, ocijenili es-Sujūtī ("*El Džāmi' es-Sagīr*", broj 1454), el-Albānī ("*Sahīh el Džāmi'* ", broj 1261, "*Es-Sahīha*", broj 308 i "*El-Irwā'...*", broj 861), kao i Sehāwī ("*Meqāsīd el-Hasene*", broj 166).

"Oni su se natjecali u dobrim djelima, prizivajući nas u nadi i strahu, i pred nama su bili *hāši'īn* (ponizni)." ¹²

وَالْخَشِيعِينَ وَالْخَشِيعَتِ وَالْمُتَّصِدِينَ وَالْمُتَّصِدَاتِ وَالصَّائِمِينَ
وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَفِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ
كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

"...*hāši'īn* (poniznim muškarcima) i *hāši'āt* (poniznim ženama), muškarcima koji daju *zekāt* i ženama koje daju *zekāt*, muškarcima koji poste i ženama koje poste, muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, muškarcima koji često spominju Allāha i ženama koje često spominju Allāha – Allāh je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio." ¹³

On opisuje vjernike kao one koji imaju *hušū'* u najboljem djelu *'ibādeta* koji obavljaju i koji ga obavljaju marljivo:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ

¹² *sūra el-Enbijā'*, 90. ājet.

¹³ *sūra el-Ahzāb*, 35. ājet.

"Vjernici su uspjeli; oni koji su u svojim *namāzima* *hāši'ūn* (ponizni)." ¹⁴

On opisuje one kojima je dato znanje kao ljude koji imaju *hušū'* kada čuju Njegove riječi koje im se uče:

إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ تَخْرُونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا
وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٤٦﴾ وَتَخْرُونَ
لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا

"Zaista kada se onima kojima je još prije dato znanje uče naši *ājeti*, oni padaju svojim licem na sedždu i govore: "Slavljen neka je naš Gospodar, zaista se obećanje našeg Gospodara ispunilo!" Oni padaju svojim licem na sedždu, plačući, i povećava im se *hušū'* (poniznost)." ¹⁵

¹⁴ *sūra* el-Mu'minūn, 1. i 2. *ājet*.

¹⁵ *sūra* el-Isrā', 107.-109. *ājet*.

ZNAČENJE HUŠŪ'A

Osnovno značenje *hušū'a* je mehkoća srca, njegova blagost (pitomost), mir, pokornost (potčinjenost), skrhanoš i čežnjivost.

Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je rekao: "**Zasigurno u tijelu postoji komad mesa; ako je on zdrav – zdravo je čitavo tijelo, a ako je on pokvaren – pokvareno je čitavo tijelo. To (taj komad je mesa) je srce.**"¹⁶

Kada je srce ponizno, također je ponizan i sluh i vid, glava i lice; zapravo, svi organi i njihova djela su ponizni, čak i govor. Ovo je razlog zašto je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, imao običaj na svome *rukū'u* govoriti: "**Moj sluh, vid, kosti i koštana srž su ponizni Tebi**",¹⁷ a u drugoj predaji stoji: "**...i sve ono što moje noge nose.**"¹⁸

Jedan od *selefā* je vidio čovjeka kako se u svom *namāzu* vrpolti i primjetio: "**Da je srce ovog čovjeka skrušeno, takvi bi bili i njegovi udovi**". Ovo se prenosi od

¹⁶ *hadīth* bilježe Buhārī (broj 52 i 2051) i Muslim (broj 1599).

¹⁷ *hadīth* bilježi Muslim (broj 771) od 'Alija, *radijallāhu 'anhu*.

¹⁸ *hadīth* bilježi Ahmed (broj 960) od 'Alija, *radijallāhu 'anhu*, a ovaj *hadīth* je proglašen *sahīhom* od Ibn Huzejme (broj 607).

Hudhejfe, *radijallāhu 'anhu*,¹⁹ i Se'ida ibn el Musejjiba,²⁰ a također je prenešeno i od Allāhovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, ali nije vjerodostojno.²¹

Mes'ūdī prenosi od osobe koja mu je prenijela da je 'Alī ibn Ebī Tālib, *radijallāhu 'anhu*, u pogledu Allāh-ovih riječi: "**Oni koji su u svojim namāzima ponizni**"²² rekao: "*To se odnosi na poniznost srca, da smekšaš (ublažiš) svoje rame za muslimana (koji klanja pored tebe) i da ne gledaš ovdje i ondje u svom namāzu.*"²³

'Atā' ibn es-Sā'ib je prenio od osobe da je 'Alī, *radijallāhu 'anhu*, rekao: "*Hušu' se odnosi na poniznost srca i da ne gledaš lijevo niti desno*".

¹⁹ predaju bilježi Ibn Nasr el-Merwezī ("*Ta'zim Qadr es-Salāh*", broj 150) sa *da'if senedom*.

²⁰ predaju bilježe Merwezī (broj 151) i Ibnul-Mubārek ("*Ez Zuhd*", broj 419) sa *da'if senedom*.

²¹ El-Albānī ga je ocijenio *mewdū'om* (u "*Ed-Da'īfa*", broj 110 i "*El-Irwā'*", broj 373).

²² *sūra* el-Mu'minūn, 2. ājet.

²³ predaju bilježe Wekī' ("*Ez Zuhd*", broj 328) i Ibnul-Mubārek ("*Ez Zuhd*", broj 1148) sa *da'if senedom*. Es-Sujūti ("*Ed-Durr el-Mendhūr*", 557. str.) bilježi da je Ibn 'Umer u komentaru ovog ājeta rekao: "*Kada ustanu na namāz, okrenu se napred u svojim namāzima, obaraju svoj pogled ka mjestu činjenja sedžde i znaju da se Allāh okrenuo njima, pa stoga ne gledaju ni lijevo ni desno*".

'Alī ibn Ebū Talha je prenio da je Ibn 'Abbās u komentaru na gornji *ājet* rekao: "Oni koji su strašljivi i mirni." ²⁴

Ibn Šewdhab je prenio da je el-Hasan, *Allāh mu se smilovao*, rekao: "Poniznost se ukorijenila u njihovim srcima, tako da su njihovi pogledi oboreni, a njihovi udovi postali pokorni." ²⁵

Mensūr je prenio da je Mudžāhid rekao: "Temelj hušū'a je u srcu i mirnoći u namāzu."

Lejth je prenio da je Mudžāhid rekao: "Dio njega ²⁶ je da su organi pokorni, a pogled oboren. Kada bi muslimani stali za namāz, strah od njihovog Gospodara bi ih spriječio od okretanja lijevo i desno." ²⁷

'Atā' el-Hurasānī je rekao: "Hušū' se odnosi na poniznost srca i na pokornost organa."

Zuhrī je rekao: "To je smirenost roba u njegovom namāzu." ²⁸

²⁴ Et-Taberī, 17. tom, 3. str.

²⁵ Et-Taberī, 17. tom, 8. str.

²⁶ Tj. stajanja na *qunūtu* (predanoj pokornosti).

²⁷ Merwezī "Ta'zim Qadr es-Salāh", broj 138.

²⁸ Et-Taberī, 17. tom, 3. str. i Merwezī "Ta'zim Qadr es-Salāh", broj 141. Isto je zabilježio Ibnul-Mubārek ("Ez-Zuhd", broj 169-1149) od Mudžāhida.

Qatāde je rekao: "Hušū' srca se odnosi na strah i obaranje pogleda u namāzu."²⁹

Ibn Ebū Nudžejh je prenio da je Mudžāhid, *Allāh mu se smilovao*, u pogledu riječi Allāha uzvišenog: "I **bili su prema nama hāšī'in** (pokorni)"³⁰ rekao: "Tj. *bijući ponizni i mutewādi'* (krotki, pokorni, blagi)." ³¹

Allāh Uzvišeni je opisao zemlju da ima *hušū'* u Svojim riječima:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
أَهَّزَّتْ وَرَبَّتْ

"Među Njegovim *ājetima* je da vidiš zemlju *hāšī'aten* (poniznu, suhu, ogoljenu), a onda mi na nju spustimo vodu i ona se pokrene i uzbuja." ³²

Značenje njenog pokretanja (treperenja) i bujanja je da su njena ogoljenost (pustoš) i *hušū'* (mirnoća) uklonjene i da umjesto toga raste vegetacija. Ovo onda

²⁹ Et-Taberī, 17. tom, 10. str.

³⁰ *sūra* el-Enbijā', 90. *ājet*.

³¹ predaju bilježi es-Sujūti ("*Ed-Durr*", 10. tom, 369. str.), a on se poziva na Ibn Ebī Šejbe, 'Abd ibn Humejda, Ibn el-Mundhira i Ibn Ebī Hātima.

³² *sūra* Fussilet, 39. *ājet*.

ukazuje na to da je *hušū'* koji je ona imala bila mirnoća, niskost i nemanje rastinja.

Isto se odnosi na srce: Kada ono ima *hušū'*, njegove niske strasti i misli koje se uzdižu iz slijeđenja pohotnih žudnji se smiruju i ono se krši i pokorava Allāhu, Moćnom i Uzvišenom. *Hušū'* zamjenjuje srčanu udaljenost, oholost, nadmenost (aroganciju) i gospodstvo. Kad se ono utemelji u srcu, udovi, organi i pokreti – čak i glas – su smireni.

Allāh Uzvišeni je rekao da glasovi imaju *hušū'* u Njegovim riječima:

وَحَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا

"Glasovi će se pred Milostivim *haši'at* (stišati, ponižiti) i nećeš čuti ništa osim šaptanja." ³³

Poniznost glasova se odnosi na njihovo bivanje tihim i mirnim, nakon što su bili bučni.

Na sličan način, Allāh je opisao lica i poglede nevjernikā sa *hušū'om* na Dan ustajanja. ³⁴ Ovo tako dokazuje da svi ovi organi mogu imati *hušū'*. ³⁵

³³ *sūra* Tā-Hā, 108. *ājet*.

³⁴ *sūra* el-Gāšije, 2. *ājet*, *sūra* el-Qamer, 7. *ājet*, *sūra* el-Qalem, 43. *ājet* i *sūra* el-Me'āridž, 44. *ājet*.

LICEMJERNA PONIZNOST

Kada čovjek glumi *hušū'* prikazujući ga na svojim udovima, dok njegovo srce toga nema, on je pao kao žrtva licemjernog *hušū'a* (*hušū' nifāq*) i ovo je ono od čega su *selefi* tražili utočište.

Jedan od njih bi govorio: "*Utječite se Allāhu od licemjernog hušū'a!*" Kada je upitan: "*A šta je to?*" On je odgovorio: "*Da vidiš tijelo ponizno i pokorno, dok srce tako nije.*"³⁶

'Umer, *radijallāhu 'anhu*, je vidio čovjeka koji je oborio glavu i rekao mu: "*O ti i ti, podigni svoju glavu, jer hušū' ne prelazi preko onoga što je u srcu.*"

Ko god spolja pokazuje više *hušū'a* nego što je prisutno u njegovom srcu – kriv je za licemjerstvo nad licemjerstvom.³⁷

³⁵ Vidi dodatak broj jedan za dalju diskusiju o značenju i važnosti *hušū'a*.

³⁶ predaju bilježi Ahmed ("*Ez-Zuhd*", 142. str.) i Ibnul-Mubārek ("*Ez-Zuhd*", broj 143) od Ebūd-Derdā'a, *radijallāhu 'anhu*.

³⁷ El-Bejheqī ("*Šu'ab...*", broj 6968) bilježi sličnu izjavu od Sufjāna. Vidi dodatak broj dva za diskusiju o licemjernom *hušū'u* (poniznosti).

IZVOR HUSŪ'A

Izvor *hušū'a* koji se dešava u srcu je spoznaja Allāhove veličine, veličanstvenosti i savršenstva. Što čovjek ima više spoznaje Allāha, on ima više *hušū'a*.

Srca se razlikuju u njihovom *hušū'u*, u skladu sa spoznajom koju imaju o Onome Kome su se ponizili i u skladu sa srčanim svjedočenjem svojstava koja vode ka *hušū'u*.

Neka srca su se ponizila snagom svog osjećanja Njegove blizine Svojim robovima i osjećanja da On vidi njihove najskrivenije tajne, što vodi da su postali stidljivi Njega, Uzvišenog, konstantno bijući svjesni Njega u svakom stanju pokreta ili mirnoće.

Neka srca su se ponizila kroz svoje shvatanje veličanstvenosti Allāha, Njegove veličine i Njegove uzvišenosti, shvatanja koje ih je povela da budu u strahopoštovanju od Njega i veličanju Njega.

Neka srca su se pokorila putem uviđanja Njegovog savršenstva i ljepote koja vodi do toga da su se utopila u ljubavi prema Njemu i u čežnji da Ga sretnu i vide.

Neka srca su se ponizila kroz opažanje žestine Njegove srdžbe, osvete i kazne, što vodi do straha od Njega.

On, Slavljen neka je, je popravljач srca koja su se skrhalo u Njegovo ime. On, Slavljen neka je, se približa-

va srcima koja su ispunjena poniznosti Njemu na isti način na koji se približava onome koji stoji u *namāzu*, nasamo razgovarajući (govoreći) sa Njim, ³⁸ na isti način na koji se približava onome koji trlja svoje lice u prašini dok čini *sedždu*, ³⁹ na isti način na koji se približava gomilama ljudi koji posjećuju Njegovu kuću, stojeći u poniznoj skromnosti na 'Arefātu, približavajući se i hvališući se njima pred melekima, ⁴⁰ na isti na-

³⁸ El-Hākim (broj 861) bilježi od Ebū Hurejre da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Kada neko od vas stane na *namāz*, on razgovara sa svojim Gospodarom, pa neka obrati pažnju na to kako priča sa Njim.**" El-Hākim ga je ocijenio *sahihom*, a edh-Dhehebi se složio, kao i el-Albānī ("*Sahih el Džāmi'*", broj 1538).

³⁹ Muslim (broj 482) bilježi od Ebū Hurejre da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Najbliže što rob može biti svom Gospodaru je kada je na *sedždi*.**"

⁴⁰ Ibn Hibbān (broj 3853) bilježi od Džābira da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Nema dana koji su bolji kod Allāha od prvih deset dana *dhul-hidždžeta*.**" Prenosilac je rekao: "Čovjek je upitao: "Allāhov Poslaniče, jesu li ti dani bolji od istog broja dana borbe na Allāhovom putu?" Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem* je rekao: "**Ti dani su bolji nego isti broj dana borbe na Allāhovom putu. Nijedan dan nije bolji kod Allāha od dana 'Arefāta, kada se On spusti na najniže nebo i hvali se brojem ljudi na zemlji pred stanovnicima nebesa, govoreći: "Pogledajte Moje robove koji su došli sa računom kosama, prekriveni prašinom, izloženi suncu, da obave hadždž; oni su došli sa svakog dalekog puta, nadajući se Mojoj milosti, iako nisu vidjeli Moju kaznu." Zato nema dana u kome je toliko ljudi oslobođeno od vatre kao na dan 'Arefāta.**" Muslim (broj 1348) bilježi od 'Ā'īše da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Nema**

čin na koji se približava Svojim robovima kada Ga oni prizivaju, traže od Njega i traže Njegov oprost u ranim jutarnjim časovima, pa On odgovara na njihove dove i udovoljava njihovim zahtjevima. ⁴¹

Nema ništa što teži skrhanosti robova negoli blizina i odgovor.

Imām Ahmed, Allāh mu se smilovao, je u svojoj knjizi "Ez-Zuhd" sa svojim senedom zabilježio od 'Imrān el-Qusajra koji je rekao: "Mūsā ibn 'Imrān je rekao: "Moj Gospodaru, gdje bi trebalo da Te tražim?" On je odgovorio: "Traži Me kod onih čija srca su se skršila u Moje ime. Svaki dan Ja se njima približavam jedan lakat; da nije toga, oni bi sigurno stradali." " ⁴²

Ibrāhīm ibn el Džunejd, *Allāh mu se smilovao, u svojoj knjizi "El-Mehabbe" bilježi sa svojim senedom do*

dana u kome Allāh oslobodi više robova od vatre nego na dan 'Arefāta. On se približava i onda se pred melekima hvali, govoreći: "Šta ovi žele?" "

⁴¹ Buhārī (broj 1145, 6321, 7494) i Muslim (broj 756, 1772, 1778) bilježi od Ebū Hurejre da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Svake noći, kad preostane zadnja trećina noći, naš Gospodar, Slavljeni i Uzvišeni, spušta se na najniže nebo i pita: "Ima li ikoga ko Me priziva, pa da mu odgovorim? Ima li ikoga ko traži od Mene, pa da mu dam? Ima li ikoga ko traži Moj oprost, pa da mu oprostim?" "** Pitanje koje je vezano za ovo je autor detaljno obradio u četvrtom poglavlju svog djela "*Putovanje ka Allāhu*".

⁴² predaju bilježi *imām Ahmed ("Ez-Zuhd", 75. str.)*

Dža'fera ibn Sulejmāna koji je rekao: "Čuo sam Mālik ibn Dīnāra da kaže: "Mūsā, 'alejhis-selām, je pitao: "Moj Gospodaru, gdje bih trebao da Te tražim?" Allāh, Slavljeni i Uzvišeni, mu je objavio: "**Mūsā, traži Me sa onima čija srca su se skršila u Moje ime, jer se Ja njima približavam koliko lakat svaki dan; da nije toga, oni bi sigurno bili upropašteni.**" Pitao sam Mālik ibn Dīnāra: "Šta znače slomljena (skrhana) srca?" On je odgovorio: "Pitao sam ovo pitanje onoga koji je učio Knjigu i on je rekao da je on pitao isto pitanje 'Abdullāha ibn es-Selāma koji je odgovorio: "Skrhana srca su ona srca koja su slomljena zbog ljubavi prema Allāhu, Slavljenom i Uzvišenom, prije nego ljubavi prema bilo čemu drugom."

Vjerodostojni *sunnat* potvrđuje da je Allāh blizu srcu koje je skrhanu Njegovim iskušenjem, strpljivo na Njegovom određenju i zadovoljno.

Muslim bilježi od Ebu Hurejre da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Allāh, Slavljeni i Uzvišeni će reći na Danu ustajanja: "O sine Ādemov, Ja sam bio bolestan, a ti Me nisi posjetio." On će reći: "Gospodaru moj, kako Te ja mogu posjetiti, kad si Ti Gospodar svjetova?" On će odgovoriti: "Zar nisi znao da je taj i taj Moj rob bio bolestan,**

pa Me nisi posjetio? Zar nisi znao da bi, da si Me posjetio, Mene našao sa njim?" ⁴³

Ebū Nu'ajm bilježi preko Demreh da je Ibn Šew-dhab rekao: "Allāh Uzvišeni je objavio Mūsāu, 'alejhis-selām: "Da li znaš zašto sam od svih ljudi Ja odabrao baš tebe za Svoju poruku i govor?" On je odgovorio: "Ne, moj Gospodaru." On je odgovorio: "Zato što niko nije bio tako skroman i ponizan preda Mnom kao što si ti bio." ⁴⁴

⁴³ *hadīth* bilježi Muslim (broj 2569).

⁴⁴ predaju bilježi Ebū Nu'ajm ("*El-Hilje*", 6. tom, 130. str.)

PRVA STVAR KOJA SE GUBI JE HUŠŪ'

Ova njegova (Mūsāova) skromnost i poniznost nije bila ništa drugo nego *hušū'*, i to je korisno znanje i to je prva stvar od znanja koja će biti podignuta.

En-Nesā'ī bilježi *hadīth* od Džubejra ibn Nufejra, *radijallāhu 'anhu*, od 'Awfa ibn Mālika, *radijallāhu 'anhu*, da je jednog dana Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, pogledao u nebo i rekao: "**Ovo je sud ka kome će znanje biti uzdignuto.**" Čovjek od *ensārijā* po imenu Zijād ibn Lebīd je rekao: "*Allāhov Poslaniče, kako to da će znanje biti podignuto, sada kada se utemeljilo i srca ga čuvaju?*" On je odgovorio: "**Mislio sam da si ti najinteligentniji od ljudi Medīne**", a on je onda počeo spominjati zabludu Židovā i kršćanā, uprkos toga što su imali Knjigu Allāha, Slavljenog i Uzvišenog. Džubejr je rekao: "*Pa sam sreo Šeddāda ibn Ewsa i prenio mu ovaj hadīth.*" On je rekao: "*Awf je rekao istinu. Zar nećeš da ti kažem koji je prvi dio znanja koji će biti uzdignut?*" Rekao sam: "*Naravno*", a on je rekao: "*Hušū', sve dok ne dođe vrijeme da nećeš vidjeti jednu osobu koja je ima.*"⁴⁵

⁴⁵ *hadīth* bilježe en-Nesā'ī ("*El-Kubrā*", 3. tom, 456. str.) i Ahmed (broj 23990), a *sahīhom* su ga ocijenili Ibn Hibbān (broj 4572) i el-Hākīm (broj 337), a edh-Dhehebī se složio. *Hadīth* je takođe zabilježio *imām* Ahmed (broj 17473) od Zijāda ibn Lebīda sāmog i on je *munqati'*.

Sličan *hadīth* je takođe zabilježio et-Tirmidhī preko Džubejr ibn Nufejra od Ebū ed-Derdā'a od Allāhovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*. Kraj ovog *hadītha* u sebi sadrži: "Džubejr je rekao: "Pa sam sreo Ubādu ibn es-Sāmīta i rekao sam mu: "Zar nećeš čuti nešto od mene što sam čuo od tvoga brata Ebū ed-Derdā'a?" Prenio sam mu ono što mi je Ebu ed-Derdā' spomenuo, a on je rekao: "Ebu ed-Derdā' je rekao istinu. Ako želiš, ja ću ti reći o prvom znanju koje će biti podignuto od ljudi: to je hušū'. Uskoro će doći vrijeme kada ćeš ući u veliki mesdžid, a nećeš vidjeti jednu osobu da ga ima"."⁴⁶ Rečeno je da je en-Nesā'ijeva verzija jača.

Se'īd ibn Bešīr je prenio od Qatāde od el-Hasana, *Allāh mu se smilovao*, a on od Šeddāda ibn Ewsa da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Prvo znanje koje će biti podignuto od ljudi će biti hušū'.**"⁴⁷

⁴⁶ *hadīth* bilježi et-Tirmidhī (broj 2653) i za njega je rekao da je *hasen-garīb*, a vjerodostojnim ga je ocijenio el-Hākima (broj 338), sa čim se složio edh-Dhehebī.

⁴⁷ *hadīth* bilježi et-Taberānī ("*El-Kebīr*", 7. tom, 295. str., broj 7183) i Ebū eš-Šejh ("*Et-Tabeqāt*", 3. tom, 164.-165. str.), oba sa *da'īf seneditma*. Međutim, *hadīth* je *hasenom* ocijenio es-Sujūtī ("*El-Džāmi' es-Sagīr*", broj 2821), a *sahīhom* ga je ocijenio el-Albānī ("*Sahīh el-Džāmi'*", broj 2576). Ovo je takođe vjerodostojno prenešeno kao riječi Šeddāda ibn Ewsa, kako je spomenuo Mundhirī ("*Et-Tergīb*", broj 773). Ibnul-Mubārek ("*Ez-Zuhd*", broj 175) takođe ovo bilježi kao riječi Ebū Jezīda el-Medenija. Et-Taberānī ("*El-Kebīr*") bilježi od Ebūd-Derdā'a da

Ovo je također zabilježio Ebū Bekr ibn Ebū Merjem od Demreh ibn Habība kao *mursel hadīth*.⁴⁸ Slična izjava se također bilježi kao riječi Hudhejfe.⁴⁹

je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem* rekao: **"Prva stvar koja će biti podignuta od ovoga ummeta biće hušū', sve dok ne dođe vrijeme kada ne budeš vidio nijednu osobu da ga ima."** Mundhirī (broj 773) je rekao da je njegov *sened hasen*, kao što je rekao i Hajthemī ("*Medžme' ez-Zewā'id*", 2. tom, 136. str.), *sened* je proglašen *hasenom*, a el-Albani ga je ("*Sahīh et-Tergīb*", broj 542) proglasio *sahīhom*.

⁴⁸ predaju bilježi Ibnul-Mubārek (broj 72) i Ahmed ("*Ez-Zuhd*", 395. str.)

⁴⁹ predaju bilježi Ibn Ebī Šejbe (13. tom, 381. str.) i el-Hākim (broj 8448) riječima: **"Prva stvar koju ćete izgubiti od svoje vjere biće hušū', a zadnja stvar koju ćete izgubiti od svoje vjere biće namāz, a veza islāma će biti gubljena kariku po kariku."** El-Hākim je rekao da je *sahīh*, a edh-Dhehebī se složio.

KORISNO ZNANJE

Korisno znanje je ono koje sāmo ostavlja utiska na srce i vodi ga njegovoj smirenosti i poniznosti (potčinjenosti); tako da postaje pokorno i stidljivo pred Allāhom i skrhanu u Njegovo ime. Ako znanje na ovaj način ne ostavlja utisak na srce, već je ono (znanje) umjesto toga samo nešto što je rečeno jezikom, ono postaje Allāhov dokaz protiv sina Ādemovog koji će biti uspostavljen protiv njega.

Ibn Mes'ūd je rekao: *"Ima ljudi koji uče Qur'ān, ali se on ne spušta ispod njihovih grkljana; kada bi on dospio do srca i ukorijenio se u njemu, tada bi to koristilo."*⁵⁰

El-Hasan je rekao: *"Znanje je od dvije vrste: Znanje koje je površna izjava jezikom, a to je Allāhov dokaz protiv sinova Ādemovih; i (drugo) znanje koje se ukorjenjuje u srcu, a to je korisno znanje."*⁵¹ Ovo se također bilježi od Hasana, *Allāh mu se smilovao*, od Allāhovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, kao *mursel hadīth*.⁵² On ga takođe prenosi od Džābira, *radijallāhu 'anhu*,⁵³ i Enesa, *radijallāhu 'anhu*,⁵⁴ do Allāhovog

⁵⁰ predaju bilježi Muslim (broj 822).

⁵¹ predaju bilježe ed-Dārimi (broj 376) i Ibn Ebī Šejbe (13. tom, 235. str.) i on je *sahīh*.

⁵² *hadīth* bilježi Ibn 'AbdulBerr ("*El-Džāmi'*...", 1. tom, 190. str.)

⁵³ *hadīth* bilježi Hatīb, "*Tārīh*", 4. tom, 346. str.

Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, ali to nije vjerodostojno kao njegov, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, *hadīth*.

A Allāh^{ov} Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, nas je obavijestio da se *ehlul-kitābije* – uprkos znanju koje im je dato i bilo im potpuno dostupno – nisu okoristili i od čega od tog, jer je primarni cilj iza ovoga znanja izostao, tj. njegovo dostizanje do njihovih srca, da bi mogli da dožive slast *īmāna* i da shvate njegovu korist postizanja straha i pokajanja; umjesto toga, ono je ostalo površna izjava na njihovim jezicima, koja je služila samo da se uspostavi dokaz protiv njih.⁵⁵

⁵⁴ Munāwī, "*Fejd el-Qadīr*", 4. tom, 391. str. se poziva na Ebū Nu'ajma i Dejemija.

⁵⁵ Obrati se na autorov "*Fadl 'Ilm es-Selef*" u kom on detaljno diskutuje o pitanju korisnog znanja. On tamo kaže: "*Kada je znanje korisno i ukorijeni se u srcu, srce se boji Allāha, pokorava se Njemu i ponizno je u strahopoštovanju, slavljenju, strahu, ljubavi i poštovanju. Kada se ovo desi, duša je zadovoljna najskromnijim od dozvoljene dunjālučke opskrbe i ovo vodi ka okretanju od dunjāluka i svih privremenih stvari...*", "*Tako je korisno znanje ono koje prouzrokuje spoznaju između roba i njegovog Gospodara i vodi do toga da on postane svjestan svog Gospodara, izdvaja Ga Jedinog u vjerovanju i 'ibādetu, nalazi utjehu u Njemu, razvija osjećaj stida od Njega i obožava Ga kao da Ga vidi...*", "*Osnovna stvar ovdje je da rob koristi znanje da postigne spoznaju svog Gospodara. Kada se ovo ostvari, on će Ga naći blizu. Kada se ovo desi, On će ga približiti Sebi i odgovoriti na njegove dove. Spomenuto je u jednom isrā'ilijjatu: "Sine Ādemov, traži Me i naći ćeš Me. Kada Me*

Iz tog razloga u Svojoj Knjizi Allāh, Slavljeni i Uzvišeni, opisuje učenjake kao one koji imaju *hašje* (strah):

إِنَّمَا تَخَشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

"Zaista se od Allāha *jahšā* (boje) od Njegovih robova – učeni." ⁵⁶

أَمَّنْ هُوَ قَنِيْتُ إِانَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا تَحَذِرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"Da li je isti onaj koji u noćnim časovima stojeći u *namāzu* vrijeme provodi, čineći *sedždu* i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga....? Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?" " ⁵⁷

On opisuje učenjake onih kojima je data Knjiga prije nas kao one koji imaju *hušū'*:

nađeš, naći ćeš sve. Međutim, ako Me ne nađeš, izgubićeš sve. Ja sam voljeniji tebi nego išta drugo". "

⁵⁶ *sūra Fātir*, 28. *ājet*.

⁵⁷ *sūra ez-Zumer*, 9. *ājet*.

إِنَّ الَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ تَخْرُونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا
وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٩﴾ وَتَخْرُونَ
لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا

"Zaista kada se onima kojima je još prije dato znanje uče naši *ājeti*, oni padaju svojim licem na sedždu i govore: "Slavljen neka je naš Gospodar, zaista se obećanje našeg Gospodara ispunilo!" Oni padaju svojim licem na sedždu, plačuci, i povećava im se *hušū'* (poniznost)." " 58

Ovaj *ājet* hvali one koji, kada čuju Allāhovu Knjigu, ostvaruju *hušū'* u svojim srcima. Allāh Uzvišeni kaže:

فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١١٠﴾ اللَّهُ
نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَبِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ
يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ

"Teško onima čija su srca tvrda kada se Allāh spomene. Oni su zaista u velikoj zabludi. Allāh objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog kojih jeza podilazi

⁵⁸ *sūra el-Isrā'*, 107.-109. *ājet*.

one koji se Gospodara svoga *jahšeun* (boje), a kada se spomene ime Allāhovo, kože njihove i srca njihova se smiruju." ⁵⁹

Mekšanje srca se odnosi na uklanjanje njegove tvrdoće nastankom *hušū'a* i potčinjenosti u njemu.

Allāh je ukorio ⁶⁰ one čija srca nisu ponizna kada čuju Njegovu Knjigu ⁶¹ i koji o njoj ne razmišljaju:

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ
وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ
قُلُوبُهُمْ ۗ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَسِقُونَ

"Zar nije došlo vrijeme onima koji vjeruju da im se srca *jahše'* (hašjetom, strahom, poniznošću ispune) od spomena Allāha i od Istine koju je On objavio, pa da ne budu poput onih kojima je prije data Knjiga, kojima se odužilo vrijeme, pa su njihova srca postala tvrda, a većina njih su nevjernici." ⁶²

⁵⁹ *sūra ez-Zumer*, 22. i 23. ājet.

⁶⁰ U jednom rukopisu stoji: *osudio*.

⁶¹ U jednom rukopisu stoji: *govor*.

⁶² *sūra el-Hadīd*, 16. ājet.

Ibn Mes'ūd, *radijallāhu 'anhu*, je rekao: "Vrijeme između našeg prihvatanja islāma i osude (ukora) ovim ājetom je bilo četiri godine." Ovo je zabilježio Muslim.⁶³ Ovo je također zabilježeno od strane ostalih sa dodatkom: "Pa su muslimani počeli da kore jedan drugoga."⁶⁴

Ibn Mādže bilježi *hadīth* od Ibn ez-Zubejra, *radijallāhu 'anhu*, koji je rekao: "Bilo je samo četiri godine između njihovog prihvatanja islāma i objave ovog ājeta, kojim ih je Allāh ukorio."⁶⁵

Mnogi od dobrih bi bili teško ganuti kada bi im ovaj ājet bio proučen. Neki bi umrli jer bi se njihova srca skrhalo čuvši ga, a drugi bi se pokajali i napustili sve ono što su prethodno radili. Mi smo spomenuli ove predaje u knjizi "*El-Istignā bil-Qur'ān*".

Uzvišeni Allāh je rekao:

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ

⁶³ *hadīth* bilježi Muslim (broj 3027).

⁶⁴ *hadīth* bilježi en-Nesā'ī ("*El-Kubrā*").

⁶⁵ *hadīth* bilježi Ibn Madže (broj 4192).

"Da ovaj Qur'ān kakvom brdu objavimo, ti bi ga vidio *hāšī'an* (poniznog) i kako bi se od *hašje* (straha, poniznosti) pred Allāhom raspalo." ⁶⁶

Ebū 'Imrān el-Džewnī je rekao: *"Tako mi Allāha, naš Gospodar nam je u Qur'ānu objavio takve stvari koje, kada bi bile objavljene planinama, one bi bile ponizne i uništene."* ⁶⁷

Mālik ibn Dīnār, *Allāh mu se smilovao*, bi učio ovaj ājet i govorio: *"Kunem vam se da nema roba koji vjeruje u ovaj Qur'ān, a da on ne čini da njegovo srce prsne (brizne)"*. ⁶⁸

Zabilježeno je da je el Hasan, *Allāh mu se smilovao*, rekao: *"Sine Ādemov, kada ti šejtān došapne, mameći te da poćiniš grijeh, ili tvoja duša poželi da ga učini, podsjeti sebe čime te je Allāh zadužio od Svoje Knjige od koje bi planina, kada bi je ona trebala ponijeti, bila ponizna i skršena. Zar nisi čuo Njegove rijeći: "Da ovaj Qur'ān kakvom brdu objavimo, ti bi ga vidio *hāšī'an* (poniznog) i kako bi se od *hašje* (straha, poniznosti) pred Allāhom raspalo. To su primjeri koje Mi navodimo ljudima ne bi li razmislili."* ⁶⁹ *Allāh je samo naveo*

⁶⁶ *sūra el-Hašr*, 21. ājet.

⁶⁷ U jednom rukopisu stoji: *poravnale*.

⁶⁸ predaju bilježi Es-Sujūtī (*"Ed-Durr"*, 14. tom, 396. str.) i poziva se na Ibn el-Mun-dhira.

⁶⁹ *sūra el-Hašr*, 21. ājet.

primjere da bi ih razmotrio, pažljivo o njima promislio i ustegao se od nepokornosti Allāhu, Slavljenom i Uzvišenom. Ti, sine Ādemov, imaš veću obavezu predati se dhikru (spominjanju) Allāha i onome čime te je On zadužio od Svoje Knjige i dao ti od Svojih propisā (nego li planine), ⁷⁰ jer ćeš biti pitan, a onda ćeš naći svoje konačno boravište: u džennetu ili džehennemu."

Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, bi se, kao što je zabilježio *imām* Muslim, utjecao Allāhu od srca koje nema *hušū'* riječima: "**O Allāhu, utječem Ti se od znanja koje ne koristi, od srca koje nema hušū'a (straha, poniznosti), od duše koja nikad nije zadovoljna i od dove kojoj se ne odaziva.**" ⁷¹ Ovaj *hadīth* je zabilježen putem mnogih različitih lanaca prenosilaca.

Zabilježeno je da je Ka'b el-Ahbar rekao: "*Zapisano je u Indžilu: "Isā, djela srca koje nema straha nisu od koristi, njegov glas se ne čuje, a njegova dova se ne uzdiže".*"

⁷⁰ Autor je ovo uredio (priređio) iz riječi Dahhāka u komentaru na ovaj *ājet*. Vidi *es-Sujūtī*, "*Ed-Durr...*", 14. tom, 396. str.

⁷¹ *hadīth* bilježi Muslim (broj 2722) od Zejda ibn Erqama.

ISTINSKI ALLĀHOVI ROBOVI

Esed ibn Mūsā je u svojoj knjizi "El-Wara' " rekao: "Mubārek ibn Fadāle nam je prenio da je el-Hasan, Allāh mu se smilovao, govorio: "Kada je ovaj Allāhov poziv došao do vjernika, oni su povjerovali u njega, jeqīn se brzo usadio u njihova srca i, kao posljedica toga, njihova srca, udovi i vid su bili ponizni. Tako mi Allāha, da ste ih vidjeli, vi biste vidjeli ljude koji su istinski primjerom pokazali značenje ovih ājeta. Tako mi Allāha, oni se nisu upuštali u raspravljanje niti u bātil. Oni nisu nalazili izvor smirenosti, izuzev u Allāhovoј Knjizi. Oni nisu pokazivali ono što nije u njihovim srcima. Kada bi im naredba od Allāha došla, oni su vjerovali u nju i zato ih je u Qur'ānu Allāh opisao na najbolji način, rekavši:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا

"Robovi Milostivoga su oni koji po zemlji mirno hodaju." ⁷²

El-Hasan je (nastavio i) rekao: "Idući hewn u arapskom jeziku znači hodati sa smirenošću i dostojanstvom", ⁷³ a onda je nastavak ājeta:

⁷² sūra el-Furqān, 63. ājet.

⁷³ Ovo je također rekao Mudžāhid, kako su zabilježili el-Bejheqī ("Šu'ab el-Īmān", broj 8254) i 'AbdurRezāq (2. tom, 71. str.). Ibn 'Abbās je rekao da to znači: "U pokornosti Allāhu, sa pristojnošću, skromnošću i

وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَمًا

"A kada im se džāhili obrate kažu: "Mir vama!" ⁷⁴

...prokomentarisao riječima: "Oni su bili uzdržljivi i nisu se ponašali kao neznalice, a kada bi se njima postupilo na glup način, oni bi prešli preko toga. ⁷⁵ Oni bi se noću družili sa Allāhovim robovima na spomenut način, ⁷⁶ a onda je On spomenuo da su njihove noći bile najbolje noći Svojim riječima:

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَمًا

"Oni koji provode noći pred svojim Gospodarem na sedždi i na qijāmu." ⁷⁷

Oni bi stajali pred Allāhom na svojim nogama i spuštali svoja lica na zemlju u sedždi svome Gospodaru, suze su tekle niz njihove obraze u strahu od Njega.

umjerenosti." Zabilježili su ga et-Taberī i Ibn Ebī Hātim (8. tom, broj 2820).

⁷⁴ *sūra* el-Furqān, 63. ājet.

⁷⁵ Slične riječi je izgovorio Qatāde, kao što je zabilježio Ibn Ebī Hātim (8. tom, broj 2721).

⁷⁶ Ovaj dio su također zabilježili el-Bejheqī ("Šu'ab", broj 8452) i et-Taberī.

⁷⁷ *sūra* el-Furqān, 64. ājet.

Jednom jedinom Allāhovom naredbom oni su provodili svoje noći obožavajući Ga i jednom naredbom su provodili svoje dane u poniznosti Njemu."

El-Hasan, Allāh mu se smilovao, je rekao: "Onda je On rekao:

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ

غَرَامًا

"I oni koji govore: "Gospodaru naš, poštedi nas patnje u džehennemu, zaista je njegova patnja *garām* (beskrajna)". " 78

Sve što osobu zadesi, a onda prestane, nije *garām*; *garām* se odnosi na nešto što nikada ne prestaje, sve dok nebesa i zemlja postoje. Istinu su rekli! Tako mi Allāha, pored Koga nema nikog vrijednog obožavanja, oni su radili djela i nisu se oslanjali na puste nade, pa se zato, Allāh ti se smilovao, čuvaj uzaludnih nada, jer Allāh robu ne daje nikakvo dobro na ovome svijetu, niti na budućem, samo zbog njegovih pustih nada."

On bi govorio: "Kako je divno to podsjećanje, 79 kad bi samo srca bila živa i to sačuvala!" 80

⁷⁸ *sūra el-Furqān*, 65. ājet.

⁷⁹ Tj. podsjećanje koje je on dao prije počinjanja svog komentara na ove ājete.

DRUGO POGLAVLJE

NAMĀZ

⁸⁰ predaju bilježi es-Sujūti ("*Ed-Durr el-Mendhūr*", 11. tom, 206.-208. str.), a on se poziva na 'Abd ibn Humejda.

Uzvišeni Allāh je propisao različite vidove 'ibādeti koji prouzrokuju da se *hušū'* razvije u tijelima, što proizilazi iz *hušū'a* srca, njegove pokornosti i skrhanosti.

HUŠŪ' U NAMĀZU

Najveće djelo 'ibādeti koje manifestuje *hušū'* tijela Allāhu jeste *namāz*. Allāh je pohvalio one koji imaju *hušū'* u *namāzima* u Svojim riječima:

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ

"Oni koji su u svojim *namāzima* *hāši'ūn* (ponizni)."

⁸¹

Tj. oni koji su ponizni i pokorni u svojim *namāzima*, ne znajući ko stoji sa njihove lijeve ili desne strane, ⁸² niti gledajući ovdje ili ondje, usljed svoje poniznosti pred Allāhom, Slavljenim i Uzvišenim.

Ibnul-Mubārek je rekao: "Prenosi se od Ebū Dža'fera, a on od Lejtha da je Mudžāhid u pogledu riječi Allāha: "I pred Allāhom stojte *qānitīn* (ponizno)" ⁸³ rekao: "Qunūt, pokornost ovdje znači smireno sa *hušū'om*,

⁸¹ *sūra* el-Mu'minūn, 2. ājet.

⁸² Kako je rekao el-Hakem, a zabilježio Ibn Ebī Šejbe (2. tom, 41. str.).

⁸³ *sūra* el-Beqare, 238. ājet.

oboriti pogled i smiriti organe u strahopoštovanju od Allāha Slavljelog i Uzvišenog." ⁸⁴

On je također rekao: "Kada bi neki od učenjaka ustao na namāz, on bi bio u takvom strahopoštovanju od Onoga koji prašta, Slavljelog i Uzvišenog, da njegov pogled ne bi skretao, on ne bi gledao ovdje i tamo, ne bi se igrao kamenčićima niti radio ijedno djelo besposlice, niti govorio – tj. sa sobom – ni o čemu vezano za dunjāluk, izuzev iz zaborava." ⁸⁵

Mensūr je rekao da je Mudžāhid, Allāh mu se smilovao, u vezi riječi Allāha Uzvišenog: "**Na licima su im tragovi od sedžde**" ⁸⁶ rekao: "To znači hušū' u namāzu." ⁸⁷

Imām Ahmed, en-Nesā'ī i et-Tirmidhī bilježe hadīth od el-Fadla ibn 'Abbāsa, radijallāhu 'anhumā, da je

⁸⁴ predaju bilježe Se'īd ibn Mensūr (broj 408), Ibn Ebī Hātim (broj 2381) i el-Bejheqī ("*Šuab*", broj 3152). Ibn Ebī Hātim (broj 2378) bilježi da je Ibn Mes'ūd rekao: "Onaj koji je qānit je onaj koji se pokorava Allāhu i Njegovom Poslaniku." Et-Taberī bilježi da je Ibn Zejd rekao: "Onaj ko je qānit je onaj koji ne govori u namāzu".

⁸⁵ Isto.

⁸⁶ *sūra* el-Feth, 29. ājet.

⁸⁷ Ibn Nasr "*Muhtesar Qijām el-Lejl*", 16. str. i et-Taberī riječima: "Trag ne znači na licu; naprotiv, to se odnosi na hušū'." Ibnul-Mubārek ("*Ez-Zuhd*", broj 174), Ibn Nasr (16. str.) i et-Taberī također bilježe da je on rekao da se ājet odnosi na hušū' i skromnost.

Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: **"Namaz je (obavlja se) dva po dva sa tešehudom nakon svaka dva rekata. Trebate biti u stanju poniznosti, pokornosti, moljenja i ispoljavati vašu krajnju potrebu.** ⁸⁸ **Onda trebate podići svoje ruke (u dovi) i reći: "Moj Gospodaru, moj Gospodaru, moj Gospodaru. Ko god ovo ne uradi, to će biti manjkavo."** ⁸⁹

Muslim bilježi od 'Uthmāna, *radijallāhu 'anhu*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: **"Nema muslimana kome dođe vrijeme obaveznog namāza i koji dobro obavi svoj abdest, hušū' i ruku', a da mu to neće biti iskup za njegove prethodne grijeha, sve dok on ne čini velike grijeha. A ovo važi za sva vremena."** ⁹⁰

⁸⁸ Ili: Biti u stanju smirenosti.

⁸⁹ *hadīth* bilježe Ahmed (broj 1799-17523-17525), en-Nesā'ī ("*El-Kubrā*", 1. tom, 212., 650. str.) i et-Tirmidhī (broj 385). El-Albānī ga je proglasio *da'īfom* u svojim bilješkama na Ibn Huzejme (12129), kao i Arnā'ūt ("*Tahqīq Musned*").

⁹⁰ *hadīth* bilježi Muslim (broj 228).

DJELA NAMĀZA POGODNA ZA HUŠŪ'

Među djelima koja su pogodna za posjedovanje *hušū'a*, pokornosti i skrhanosti u *namāzu* je **staviti jednu šaku na drugu, stojeći**. Prenosi se da je *imām* Ahmed bio upitan o ovome djelu i da je odgovorio: "*To je po-kornost pred Svemogućim.*"⁹¹

'Alī bin Muhammed el Misrī, *Allāh mu se smilovao*, je rekao: "*Nisam čuo ništa bolje od znanja od ovoga.*"

Prenosi se da je Bišr el-Hāfī, *Allāh mu se smilovao*, rekao: "*Već pedeset godina želim da stavim jednu šaku na drugu u namāzu, a jedina stvar koja me je spriječila da to učinim je to da bih time pokazao veći hušū' nego onaj koji je u mom srcu.*"

Muhammed ibn Nasr el Merwezī, *Allāh mu se smilovao*, bilježi svojim senedom do Ebū Hurejre, *radijallāhu 'anhu*, da je on rekao: "*Ljudi će na Danu ustajanja biti sakupljeni prema svojem obavljanju namāza*", a jedan od prenosilaca je opisao ovo obuhvatanjem svoje lijeve šake desnom i poginjući svoju glavu.⁹²

⁹¹ Ibn Hadžer ("*Fethul-Bārī*", 2. tom, 224. str.) je rekao: "*Učenjaci su rekli: 'Značaj ovog položaja je taj da je takav položaj obavljen od poniznog molioca najpreči da spriječi vrpoljenje i to je najpogodnije za hušū'.*"

⁹² predaju bilježi Ibn Ebī Šejbe (13. tom, 543. str.).

On također bilježi sa svojim *senedom* do Ebū Sāliha es-Sammāna, *Allāh mu se smilovao*, da je on rekao: "*Ljudi će biti na Dan ustajanja biti proživljeni ovako*", i stavio je jednu svoju šaku na drugu.

Razumijevanje ovoga značenja vodi onoga koji klanja da se sjeti vremena kada će stajati pred Uzvišenim Allāhom da mu bude suđeno.

Dhun-Nūn, *Allāh mu se smilovao*, bi, kada bi opisivao robove (Allāhove), govorio: "*Kad biste samo vidjeli jednoga od njih kada bi ustao na namāz, stajući na mjesto klanjanja: došlo bi mu na pamet da je to mjesto zapravo mjesto na kome je Allāh proživio čovjeka da stoji pred Gospodarom svjetova, potpuno bi bio uznemiren i njegovo duševno zdravlje bi bilo potrešeno.*" Ovo je zabilježio Ebu Nu'ajm, *Allāh mu se smilovao*.

Među djelima je i **okretanje roba ka Allāhu**, Moćnom i Uzvišenom, **i njegovo neokretanje ni prema kome drugom.**

Ovo je od dvije vrste: prva je da se njegovo srce ne okreće od Onoga sa Kojim razgovara i da je ono potpuno posvećeno Gospodaru, Slavljenom i Uzvišenom.

Muslim bilježi od 'Amra ibn Abese, *radijallāhu 'anhu*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, spomenuo vrijednost i nagradu abdesta, a onda rekao: "***Pa ako onda stane i klanja, uzvisujući i hvaleći Allāha, veličajući Ga kako Mu dolikuje i***

posvećujući svoje srce Allāhu, on će završiti namāz u stanju kao na dan na koji ga je majka rodila."⁹³

Drugo je njegovo negledanje lijeve i desno već, umjesto toga, ograničavanje svog pogleda na mjesto sedžde.⁹⁴ Ovo je jedna od nužnih posljedica *hušū'a* u srcu.

Ovo je razlog zašto je jedan od *selefā*, kada je vidio osobu koja se vrpolti u *namāzu*, primjetio: "*Da je srce ove osobe imalo hušū', njegovi udovi bi takođe pokazali hušū'.*" Ovo je bilo spomenuto prethodno.

Et-Taberānī bilježi *hadīth* od Ibn Sīrīna od Ebū Hurejre, *radijallāhu 'anhu*, koji je rekao: "*Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, je gledao lijevo i desno u*

⁹³ Muslim (broj 832) i Ebū Dawūd (broj 425) bilježe da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem* rekao: "***Pet namaza koje je Allāh naredio; ko za njih dobro uzme abdest, klanja ih na vrijeme, obavlja rukū' propisno i ima potpun hušū', postoji obećanje od Allāha da će mu biti oprosteno. Ali ko god ne učini ovo, nema takvo obećanje. Ako Allāh želi – On će mu oprostiti, a ako On želi – On će ga kazniti.***" *Sahīhom* ga je ocijenio el-Albānī ("*Sahīh el-Džāmi'*", broj 3242).

⁹⁴ El-Hākim bilježi od 'Ā'iše da je... "*Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, imao običaj klanjati sa svojom glavom nagnutom naprijed i oborenim pogledom, gledajući u zemlju*". El-Hākim je rekao da je ovaj *hadīth sahīh*, a edh-Dhehebī se složio, kao i el-Albānī ("*Sifat-us-Salāh*", 89. str.) El-Hākim (broj 1761) bilježi od 'Ā'iše da... "*Kada bi Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, ušao u Ka'bu, njegove oči nikada ne bi napustile mjesto sedžde.*" El-Hākim je rekao da je *hadīth sahīh*, a edh-Dhehebī se složio, kao i el-Albānī ("*El-Irwā'*", 2. tom, 73. str.).

*namāzu, pa je Allāh Uzvišeni objavio: "Uspjeli su vjernici oni koji su u svojim namāzima ponizni",*⁹⁵ pa se Allāhovo Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem, nakon toga ponizio i više nije gledao lijevo i desno*".

Drugi su ovo zabilježili od Ibn Sīrīna, *Allāh mu se smilovao, kao mursel predaju, a ovo je vjerodostojnije.*⁹⁶

Ibn Mādže bilježi *hadīth* od Ummu Seleme, *radijallāhu 'anhā*, majke vjernikā, koja je rekla: *"U vrijeme Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, kada bi ljudi stali na namāz, njihov pogled ne bi prelazio mjesto njegovih stopala. Onda je Allāhovo Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, preselio i Ebū Bekr, radijallāhu 'anhu, je postao vođa. Kada bi ljudi ustali na namāz, njihovi pogledi ne bi prelazili mjesta njihovih čela (na zemlji). Onda je Ebū Bekr, radijallāhu 'anhu, preselio, a 'Umer, radijallāhu 'anhu je postao vođa. Kada bi ljudi ustali na namāz, njihovi pogledi ne bi prelazili mjesto qible. Onda je 'Uthmān ibn Affān, radijallāhu 'anhu, postao vođa, fitna se desila i ljudi su počeli da gledaju lijevo i desno."*⁹⁷

⁹⁵ *sūra* el-Mu'minūn, 1. i 2. ājet.

⁹⁶ predaju bilježi Ebū Dawūd ("*El-Merāsīl*", 8. str.)

⁹⁷ *hadīth* bilježi Ibn Mādže (broj 1634), a el-Albānī ga je ocijenio *da'īfom* ("*Da'īf ibn Mādže*").

El-Buhārī bilježi od 'Ā'iše, *radijallāhu 'anhā*, koja je rekla: "*Pitala sam Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, o gledanju (ovdje i ondje) u namāzu i on je rekao: "To je ono što šejtān grabi od namāzā robovā."*"⁹⁸

Imām Ahmed, Ebū Dāwūd i en-Nesā'ī bilježe hadīth od Ebū Dherra, radijallāhu 'anhu, da je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, rekao: "Allāh će ostati okrenut ka robu u njegovom namāzu sve dok on ne gleda u stranu. Ako se okrene, On će se okrenuti"."⁹⁹

Imām Ahmed i et-Tirmidhī bilježe hadīth od el-Hāritha ibn el-Eš'arija da je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, rekao: "Allāh je naredio Jahjā ibn Zekkerijā'u pet stvari, da po njima radi i da naredi Benū Isrā'īlu da rade po njima", a jedna od njih je bila: "I ja vam naređujem namāz, jer Allāh okreće Svoje lice licu Svoga roba sve dok se on ne okrene. Zato,

⁹⁸ *hadīth* bilježi el-Buhārī (broj 751, 3291).

⁹⁹ *hadīth* bilježe Ahmed (broj 21508), Ebū Dawūd (broj 909), en-Nesā'ī (broj 1196). *Sahīhom* su ga ocijenili Ibn Huzejme (broj 481, 482), el-Hākim (broj 862), a edh-Dhehebī se složio, a el-Albānī ga je u "*Sahīh et-Tergīb*" (broj 554) proglasio *hasenom*.

kada klanjate, ne gledajte (ovdje i ondje)." ¹⁰⁰
Postoje mnogi *hadīthi* sa ovim značenjem.

'Atā' je rekao: "Čuo sam Ebū Hurejru da kaže: "Kada neko od vas klanja, neka ne gleda (ovdje i ondje) zato što on nasamo razgovara sa svojim Gospodarom. Njegov Gospodar je ispred njega i On tajno razgovara sa njim, pa neka se zato ne okreće".

'Atā', *Allāh* mu se smilovao, je nastavio dok nije rekao: "Došlo je do nas da je Gospodar, Slavljeni i Uzvišeni, rekao: "**Sine Ādemov, prema kome gledaš? Ja sam ti bolji nego onaj kome se okrećeš.**" " ¹⁰¹

El-Bezarr i drugi ovo bilježe kao *hadīth* *Allāh*ovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, ali je to vjerodostojnije kao 'Atā'ov govor.

Ebū 'Imrān el-Džewnī, *Allāh* mu se smilovao, je rekao: "*Allāh* slavljeni i uzvišeni je objavio *Mūsā'u*, '*alejhis-selām*: "**Mūsā, kada staneš preda Mnom, onda stoji kao rob koji je ponizan i pokoran, ukori**

¹⁰⁰ *hadīth* bilježe Ahmed (17180-17800) i et-Tirmidhī (broj 2863-2864) koji je rekao da je *hadīth hasen-sahīh-garīb*. *Sahīhom* su ga ocijenili Ibn Huzejme (broj 1895), Ibn Hibbān (broj 62339), el-Hākim (broj 1534), a edh-Dhehebī se složio, kao i el-Albānī ("*Sahīh et-Tergīb*", broj 552).

¹⁰¹ *hadīth* bilježi 'AbdurRezāq (broj 3270) i Ibn Ebī Šejbe (2. tom, 41. str.) Ibn Ebī Šejbe (2. tom, 40. str.) bilježi da je Ibn Mes'ūd rekao: "***Allāh* ostaje okrenut robu sve dok je u *namāzu*, pod uslovom da on ne govori niti da gleda u stranu.**"

svoju dušu jer je ona najpreča ukora, i razgovaraj sa Mnom drhtajućim srcem i istinoljubivim jezikom". "

Među ovim djelima je ***rukū'*** (**pregibanje**), jer ovo djelo spolja pokazuje pokornost. I to je razlog zašto su Arapi prezirali ovo djelo i nisu ga obavljali, do te mjere da bi neki od njih pokušavali da daju prisegu Allāhovom Poslaniku, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, da će padati na zemlju direktno sa *qijāma* (stojećeg položaja), tj. oni bi direktno išli na *sedždu* bez *rukū'a* (pregibanja). Ovo je način na koji su *imām* Ahmed, *Allāh mu se smilovao*, i drugi učenjaci objasnili (njihov zahtjev).

Uzvišeni Allāh kaže:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ

"A kada im se kaže da učine *rukū'*, oni ne idu na *rukū'*." ¹⁰²

Pokornost je na *rukū'u* kompletirana predavanjem srca Allāhu i njegovom poniznošću Njemu. Ovako, rob ispunjava unutrašnju i spoljašnju pokornost Allāhu, Slavljenom i Uzvišenom. Ovo je razlog zašto bi Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, na svom *rukū'u*

¹⁰² *sūra* el-Murselāt, 48. *ājet*.

govorio: "**Moj sluh, vid, kosti, koštana srž i sve ono što moje noge nose su ponizni Tebi.**"¹⁰³

Ovdje je on rekao da je njegov *hušū'* u stanju *rukū'a* obuhvatio sve njegove djelove tijela od srca naniže. Srce je najveći od ovih organa; zaista je on kralj organa i udova, pa kad on ima *hušū'*, udovi će također imati *hušū'*.

Među ovim djelima je ***sedžda (padanje ničice)***, a ovo djelo obuhvata najveću spoljašnju manifestaciju pokoravanja roba svome Gospodaru, Slavljenom i Uzvišenom. Rob svoj najviši i najplemenitiji dio tijela (glavu) spušta u najniži mogući položaj; on je spušta u prašinu, trljajući je tamo. Ovo vodi do skrhanosti srca, njegove pokornosti i poniznosti Allāhu, Slavljenom i Uzvišenom.

Ovo je razlog zbog čega je nagrada vjerniku kada to čini tā da će ga Allāh približiti Njemu, jer: "***Najbliže što rob može biti svome Gospodaru je kada je na sedždi***", kao što je vjerodostojno prenešeno od Allāhovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*.¹⁰⁴

¹⁰³ *hadīth* bilježi Ahmed (broj 960) od 'Alija, a *sahīhom* ga je ocijenio Ibn Huzejme (broj 607).

¹⁰⁴ *hadīth* bilježi Muslim (broj 482) od Ebū Hurejre.

Uzvišeni Allāh kaže:

وَأَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ

"I čini sedždu i približavaj se." ¹⁰⁵

Mušrici, koji su bili previše oholi da obožavaju Allāha, prezirali su *sedždu* (kao što su prezirali i *rukū'*). Neki od njih bi govorili: "Meni je odvratno da činim *sedždu* zbog toga što bi tako moja stražnjica bila viša nego što sam ja!", a drugi bi uzeo pregršt pijeska i bacio pijesak na svoje čelo, zadovoljavajući se time umjesto padanja na *sedždu*.

Allāh je kaznio Iblisa jer je on bio ohol da bi učinio *sedždu* onome kome je Allāh naredio da je učini. Ovo je razlog zašto on, kada rob vjernik učini *sedždu*, zaviče govoreći: "On je naredio sinu Ademovom da učini *sedždu* i on ju je učinio, zbog čega će mu je dat džennet. A meni je naređeno da učinim *sedždu*, ali ja se nisam pokorio, zbog čega ću imati džehennem." ¹⁰⁶

Kada je u stavu *rukū'a* ili *sedžde*, rob upotpunjuje svoje stanje *hušū'a*, predanosti i pokornosti svom Gospodaru, opisujući Ga svojstvima moći, veličanstvenosti, veličine i uzvišenosti. To je kao da on govori: "Pokor-

¹⁰⁵ *sūra el-'Aleq*, 19. ājet.

¹⁰⁶ *hadīth* bilježi Muslim (broj 81) od Ebū Hurejre.

nost i predanost su moji opisi, dok su uzvišenost, veličanstvenost i veličina Tvoji opisi."

Ovo je razlog zašto je robu propisano da na svom rukū'u kaže: "Slavljen neka je moj Gospodar Veličanstveni", a na svojoj sedždi: "Slavljen neka je moj Gospodar Svevišnji." ¹⁰⁷

Nekada bi Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, na sedždi govorio: "**Slavljen neka je Onaj Koji ima svu vlast, moć, veličinu i veličanstvenost.**" ¹⁰⁸

Zabilježeno je da je jedne noći on, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao na svojoj sedždi "Ja kažem kao što je moj brat Dāwūd, *'alejhis-selām*, rekao: "**Ja trljam svoje lice u prašini pred Svojim Gospodarom. Moj Gospodar zaslužuje da se lica trljaju u prašini zbog Njegovog lica.**" ¹⁰⁹

¹⁰⁷ *hadīth* bilježi Muslim (broj 772) od Huzejfe.

¹⁰⁸ *hadīth* bilježe Ahmed (broj 23980), Ebū Dawūd (broj 873) i en-Nesā'ī (broj 1050) od 'Awfa ibn Mālika i on je *sahīh*.

¹⁰⁹ *hadīth* bilježi el-Bejheqī ("*Šu'ab*", broj 3556).

SVJESNOST U NAMĀZU

El-Hasan, *Allāh mu se smilovao*, je rekao: "*Kada stojiš u namāzu, stoji u dužnoj pokornosti kao što ti je Allāh naredio, čuvaj se nemara i gledanja (ovdje i ondje), čuvaj se da Allāh gleda u tebe dok ti gledaš u nešto drugo, čuvaj se toga da moliš Allāha za džennet i utječeš se Njemu od vatre, a da ipak tvoje srce bude nehajno, ne znajući šta jezik govori.*" Zabilježio je Muhammed ibn Nasr el-Merwezī, *Allāh mu se smilovao*.¹¹⁰

On također bilježi svojim *senedom* do 'Uthmāna ibn Ebī Dahraša, koji je rekao: "*Do mene je došlo da je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, klanjao namāz u kome je učio naglas. Kada je završio pitao je: "Da li sam zaboravio išta od ove sūre?" Oni su odgovorili: "Ne znamo." Ubejj ibn K'ab je rekao: "Da, zaboravio si taj i taj ājet." Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je rekao: "Šta je s ljudima?! Allāhova Knjiga im se uči, a oni ipak ne znaju šta je proučeno, a šta nije!? Na ovaj način je Allāhova veličina napustila srca Benū Isrā'ila: Njihova tijela su bila prisutna, a srca su im bila odsutna. Allāh ne prihvata djelo roba dok njegovo srce nije prisutno sa njegovim tijelom."*¹¹¹ Postoje mnoge predaje ovog značenja.

¹¹⁰ predaju bilježi Merwezī "*Ta'zim Qadr es-Salāh*", broj 140.

¹¹¹ *hadīth* bilježi Merwezī (broj 157) sa *da'īf senedom*.

'Isām ibn Jūsuf, *Allāh mu se smilovao*, je prošao pored Hātima el-Asamma koji je pričao u svom skupu (*halqi*). On je upitao: "*Hātim, jesi li upotpunio svoj namāz dobrim?*" Hātim je odgovorio. "*Da.*" On je upitao: "*Kako klanjaš?*" Hātim je odgovorio: "*Ustanem na iqāmet, hodam u strahu, otpočnem sa nijjetom, obavim tekbīr imajući na umu Njegovu veličinu, učim odmjerenom brzinom, pažljivo i sa razmišljanjem, činim rukū' sa hušū'om, idem na sedždu u pokornosti, sjedim i učim čitav tešehhud, a onda obavim selām u skladu sa sunnetom. Klanjam sa ihlāsom Allāhu, Slavljenom i Uzvišenom, a ipak se bojim da od mene neće biti primljeno; međutim, čuvaću ga koliko mogu sve dok ne umrem.*" 'Isām ibn Jūsuf je rekao: "*Nastavi pričati, jer si se zaista odlikovao u svom namāzu.*"¹¹²

¹¹² Vidi dodatak broj tri za diskusiju o propisu posjedovanja *hušū'a* u *namāzu*.

TREĆE POGLAVLJE

DOVA

Među djelima *'ibādeta* koja su pogodna za pokornost i *hušū'* Allāhu, Slavljenom i Uzvišenom, je *du'ā* (dova).¹¹³

Uzvišeni Allāh kaže:

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً

"Dovite Gospodaru svome ponizno i u sebi." ¹¹⁴

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا

وَكَانُوا لَنَا خَشِيعِينَ

"Oni su se natjecali u dobrim djelima, prizivajući nas u nadi i strahu, i pred nama su bili *hāšī'in* (ponizni)." ¹¹⁵

¹¹³ *Du'ā*: prizivanje, pozivanje. Hāttabī ("Še'n ed-Du'ā", 4. str.) je rekao: "Značenje *du'ā* je robovo traženje (moljenje) svog Gospodara Njegove pomoći i trajne podrške. Njena srž je da osoba pokazuje svoju potrebu za Allāhom i ispolji svoju nemoć da promijeni ijednu stvar sama od sebe ili imanje ikakve moći ili sposobnosti. Ova karakteristika je znak robovanja i to primjerom pokazuje. *Du'ā*, također, ima vezu sa značenjem hvaljenja Allāha i pripisivanja Njemu darežljivosti i milosti."

¹¹⁴ *sūra* el-E'rāf, 55. ājet.

¹¹⁵ *sūra* el-Enbijā', 90. ājet.

Jedno od djelā koje pokazuje poniznost u dovi je i **podizanje ruku.**

Vjerodostojno je prenešeno da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, podizao svoje ruke kada je dovio u mnogim okolnostima, od kojih je najznačajnija bila dova za kišu u kojoj je podizao ruke dok se ne bi vidjela bjelina njegovog pazuha.¹¹⁶

Slično bi on podizao svoje šake visoko u večeri 'Arefāta, dok je bio na 'Arefātu.

Et-Taberānī, *Allāh mu se smilovao*, bilježi *hadīth* od Ibn 'Abbāsa koji je rekao: "*Vidio sam Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, kako dovi na 'Arefātu, a njegove šake su bile u visini njegovih prsā, poput siromaha koji preklinje za hranu.*"¹¹⁷

Jedan od bogobojaznih bi sjedio noću (u dovi), miran, oborene glave, pružajući svoje ruke ispred, poput prosjaka. Ovo je jedan od najnedvosmislenijih ispoljavanja pokornosti i potrebe.

Potreba srca i njegova skrhanost pred Allāhom, Slavljениm i Uzvišenim, je takođe ispoljena u upućivanju dove, ujedinjeno sa svješću o njegovoj krajnjoj

¹¹⁶ *hadīth* bilježe el-Buhārī (broj 1031, 3565, 6341) i Muslim (broj 895) od Enesa.

¹¹⁷ *hadīth* bilježi et-Taberānī ("*El-Ewsat*", broj 2892), a Hajthemī (10. tom, 168. str.) je rekao da u ovom *senedu* postoji slab prenosilac.

potrebi i siromaštvu. Ovo je sjedinjeno sa njegovom žudnjom i potrebom da mu se na dovu odgovori.

Ahmed i et-Tirmidhī bilježe da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Allāh se ne odaziva dovi koja se podiže iz nemarnog i nehajnog srca.**"¹¹⁸

Poniznost je također prikazana **putem jezika u njegovom traženju i moljenju, i u ustrajnosti jezika** u tome.

El-Ewzā'ī, *Allāh mu se smilovao*, je rekao "Rečeno je: "Najbolja dova je ona u kojoj je čovjek ustrajan i ponizno Ga moli (preklinje)."

Et-Taberānī bilježi od Ibn 'Abbāsa, *radijallāhu anhumā*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, dovio na dan 'Arefāta: "**O Allāhu Ti vidiš gdje sam i čuješ moje riječi; ništa od mog stanja nije skriveno od Tebe. Ja sam bijedan i siromašan, tražeći pomoć i utočište, plašljiv, pun zebnje, priznajući svoj grijeh. Molim Te kao što siromah moli i predano Te preklinjem kao ponizni griješnik. Prizivam Te kao onaj koji je bogobojazan i slijep, dovom onoga čiji vrat je pokoran Tebi i čije tijelo se ponizilo Tebi, čiji je nos zabijen u prašinu i čije suze**

¹¹⁸ *hadīth* bilježe Ahmed (broj 6655) od 'Abdullāha ibn 'Amra i et-Tirmidhī (broj 3479) od Ebū Hurejre, a et-Tirmidhī je rekao da je *hadīth garīb*; oba *seneda* su *da'īf*. *Hasenom* ga je ocijenio el-Albānī ("*Es-Sahīha*", broj 594 i "*Sahīh et-Tergīb*", broj 1653).

obilno teku. O Allāhu, ne učini me onim koji je razočaran prizivajući Te i budi dobar, blag i milostiv prema meni. O najbolji od onih od kojih se traži, najbolji od onih koji daju!"¹¹⁹

Jedan od njih je u svojoj dovi govorio: "Tako ti Tvoje moći i moje pokornosti, tako ti Tvoje samodovoljnosti i moje potrebe."

Tāwūs, Allāh mu se smilovao, je rekao: "Jedne noći je 'Alī ibn el-Hasan, Allāh mu se smilovao, ušao u svoju sobu i klanjao. Čuo sam ga da na sedži kaže: "Tvoj rob je u Tvojim audijencijama, ponizan i bijedan; onaj koji je potreban Tebi je u Tvojim audijencijama, moleći Te u Tvojim audijencijama." Upamtio sam ove riječi i nikad nisam njima dovio u vremenu iskušenja, a da nisam oslobođen toga." Zabilježio ga je Ibn Ebī ed-Dunjā.

Ibn Bākwejh, Allāh mu se smilovao, je svojim senedom zabilježio da je jedan od robova osamdeset puta obavio hadždž pješice. Dok je obavljao tawāf govoreći: "Moj Voljeni, moj Voljeni", pozivač je povikao: "Zar nisi zadovoljan da budeš onaj koji je ponizan i potreban, tako da također ti budeš voljen?" On se začudio čuvši ovo i nakon toga bi govorio: "Onaj koji je potreban Tebi, onaj koji je potreban Tebi! Pokajao sam se od govora "moj Voljeni"."

¹¹⁹ *hadīth* bilježi et-Taberānī ("El-Kebīr" i "Es-Sagīr", broj 696) sa *da'īf senedom*.

LJUBAV PREMA MISKĪNU

Ibn Mādže bilježi *hadīth* od Ebū Se'ida el Hudrija, *radijallāhu 'anhu*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**O Allāhu, učini da živim kao miskīn, učini da umrem kao miskīn i proživi me u redovima miskīnā.**"¹²⁰

Et-Tirmidhī bilježi sličan *hadīth* od Enesa, *radijallāhu 'anhu*, i dodaje: " 'Ā'īša, *radijallāhu 'anhā*, je pitala: "Allāhov Poslaniče, zašto tako kažeš?" On joj odgovori: "**Zato što će oni ući u džennet četrdeset godina prije bogatih. 'Ā'īša, nikada ne odbijaj miskīna, pa makar i da samo nađeš pola hurme da mu daš. 'Ā'īša, voli miskīne i drži ih blizu, jer će te Allāh približiti na Dan ustajanja.**"

Ebū Dherr je rekao: "Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, me je savjetovao da volim miskīne i da

¹²⁰ *hadīth* bilježe et-Tirmidhī (broj 2352) od Enesa i rekao je da je on *garīb*, potom Ibn Mādže (broj 4126) od Ebū Se'ida i et-Taberānī ("*Ed-Du'ā'*") od Ubāde ibn es-Sāmita, svi sa *da'īf senedima*, međutim *hadīth* je *sahīh*. Također ga je od Ebū Se'ida zabilježio el-Hākim (broj 7911), koji je rekao da je on *sahīh*, a edh-Dhehebī se složio. *Sahīhom* su ga također proglasili es-Sujūtī ("*El-Džāmi' es-Sagīr*", broj 1454) i el-Albānī ("*Sahīh el-Džāmi'*" , broj 1261, "*Es-Sahīha*", broj 308 i "*El-Irwā'*" , broj 861), te Sahāwī ("*Meqāsīd el-Hasene*", broj 166).

se njima približavam." Ovo je zabilježio imām Ahmed i drugi.¹²¹

U priči o snu koji je ispričao Mu'ādh, *radijallāhu 'anhu*, Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je rekao: "**Molim te za obavljanje dobra, za napuštanje zla i za ljubav prema miskīnima.**"¹²²

Riječ *miskīn* u ovim *hadīthima* i onima poput njih se odnosi na one čije je srce potrebno Allāha, pokorno i ponizno Njemu. Ovo stanje je često nađeno kod onih koji su siromašni u pogledu novčanog bogatstva, jer bogatstvo često prouzrokuje da osoba pređe granice. *Hadīth* Enesa, *radijallāhu 'anhu*, podržava ovo objašnjenje, iako je njegov *sened da'if*.

En-Nesā'ī bilježi *hadīth* od Ebū Dherra, *radijallāhu 'anhu*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Pravo siromaštvo je siromaštvo duše, a istinsko bogatstvo je bogatstvo srca.**"¹²³

¹²¹ *hadīth* bilježe Ahmed (21415-21517) i en-Nesā'ī ("*El-Kubrā*", 6. tom, 96. str.). *Sahīhom* su ga ocijenili Ibn Hibbān (broj 449) i Arnā'ūt.

¹²² *hadīth* bilježe Ahmed (broj 22109) i et-Tirmidhī (broj 3235) i on je rekao da je *hasen sahīh*. Autor je napisao *risālu* (poslanicu) u objašnjenju ovog *hadītha* nazvanu "*El-Ihtijār el-Ewlā Šerh Ihtisām el-Mele' el-E'alā*".

¹²³ *hadīth* bilježi en-Nesā'ī ("*El-Kubrā*") od Ebū Dherra. Ibn Hibban (broj 685) ga je također zabilježio od Ebū Dherra sa riječima: "**Istinsko**

"*Sahīh*" bilježi da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Pravo bogatstvo jedino leži u bogatstvu duše.**"¹²⁴

Ovo je razlog zašto su *imām* Ahmed, Ibn 'Uzejne, Ibn Wehb i grupa *imāmā* rekli da je siromaštvo od koga se Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, utjecao bilo siromaštvo duše. Otuda je onaj čije je srce u krajnjoj potrebi za Allāhom, Slavljениm i Uzvišenim, i koji je ponizan Njemu – *miskīn*, čak i ako je bogat novčanim imetkom. Ovo je zato što se potreba srca mora prikazati na djelovima tijela.

Ko god je vidljivo (spolja) ponizan i ispoljava potrebu, ali njegovo srce nije ponizno niti je u potrebi, oholi je tiranin.

bogatstvo je bogatstvo srca, a pravo siromaštvo je siromaštvo srca."
Annā'ūt je rekao da je *sened sahīh* i da ispunjava uvjete Muslima.

¹²⁴ *hadīth* bilježe el-Buhārī (broj 6446) i Muslim (broj 1051) od Ebū Hurejre.

OHOLOST

En-Nesā'ī i drugi bilježe da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, hodao niz ulicu gdje je bila crna žena. Čovjek joj je rekao: "*Napravi put (skloni se s puta).*" Ona je rekla: "*Da hoće, on može proći s moje desne, a ako želi, može proći s moje lijeve strane.*" Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je rekao: "**Pusti je, ona je oholnik.**" Oni su rekli: "*Ali, Allāhov Poslaniče, ona je samo siromah.*" On je odgovorio: "**To (oholost) je u njenom srcu.**"¹²⁵

El-Hasan, *Allāh mu se smilovao*, je rekao: "*Neki ljudi imaju skromnost u svojoj odjeći, a oholost u svojim srcima. Oni oblače vunenu odjeću, ali, tako mi Allāha, oblačeći je, neki od njih ima više oholosti negoli osoba koja je naslonjena na podignuti kauč ili osoba koja nosi šarenu svilu.*"

Vjerodostojno je prenešeno da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, negirao da je oblačenje fine

¹²⁵ *hadīth* bilježi en-Nesā'ī ("*El-Kubrā*", 6. tom, 143. str.) od Ebū Burde, od njegovog oca i on je rekao da postoji nepoznati prenosilac u *senedu*. Hajthemī (1. tom, 99. str.) ga također vraća (upućuje) na et-Taberānija ("*El-Ewsat*") i na Ebū Ja'lā (broj 3276) od Enesa i ukazuje da *sened* ima slabog prenosioca. On kaže da ga el-Bezzār (broj 3579) također bilježi i da ga je on proglasio *da'īfom* zbog prisustva drugog slabog prenosioca.

odjeće i obuće oholost, rekavši: "**Oholost je odbacivanje Istine i potcjenjivanje ljudi.**"¹²⁶

Ovaj *hadīth* razjašnjava da oblačenje fine odjeće nije oholost, a da je oholost u srcu, tj. njegovo okorjelo nepokoravanje Istini, potcjenjivanje ljudi i njihovo preziranje. Ko god visoko misli o sebi i, kao rezultat toga, ponižava i potcjenjuje ljude i odbija da se pokori Istini, takav je oholnik, čak i ako su njegova odjeća i obuća proste i pohabane. Međutim, ko god napusti nošenje fine odjeće iz istinske poniznosti Allāhu, iz straha da bi on mogao da bude žrtva oholosti, dobro je učinio. Ibn 'Umer, *radijallāhu 'anhumā*, je ovo radio, a riječi Allāhovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, u vezi karirane košulje koju je on obukao: "**Ona me je odvratila od mog namāza**"¹²⁷ također ovo potvrđuju.

Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je odabrao stanje robovanja nad stanjem vlasti. Na dan Fetha (osvajanja Mekke) pred njim je ustao čovjek, tresući se, pa je on rekao: "**Idi u miru, ja nisam kralj; ja sam samo sin qurejšijske žene koja je jela parčad suhog mesa.**"¹²⁸

¹²⁶ *hadīth* bilježi Muslim (broj 91) od Ibn Mes'ūda.

¹²⁷ *hadīth* bilježe el-Buhārī (broj 373, 752, 5817) i Muslim (broj 556) od 'Ā'īše.

¹²⁸ *hadīth* bilježi Ibn Mādže (broj 3312) od Ebū Mes'ūda. El-Hākim (broj 4366) je rekao da je on *sahīh*, a edh-Dhehebi se složio. El-Hākim (broj

Vjerodostojno je prenešeno da je on, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Nemojte me lažno hvaliti (uzdizati) kao što su kršćani uzdigli sina Merjemini-nog. Ja sam samo rob. Zato recite: "Allāhov rob i Njegov poslanik".**"¹²⁹

Imām Ahmed, Allāh mu se smilovao, je rekao: "Muhammed ibn Fudajl nam je prenio od 'Umāre od Ebū Zur'a koji je rekao: "Siguran sam da je Ebū Hurejre bio taj koji je rekao: "Džibril je sjedio sa Allāhovim Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem, pogledao u nebo, vidio meleka koji se spušta i rekao: "Ovaj melek nije si-šao od dana kada je stvoren". Kada se on spustio rekao je: "O Muhammede, tvoj Gospodar me je poslao tebi,

3733) ga također bilježi od Džerīra ibn 'Abdullāha i rekao je da je on *sahīh*, a *edh-Dhehebī* se složio. *Sahīhom* ga je ocijenio i *el-Albānī* ("*Es-Sahīha*", broj 1876).

¹²⁹ *hadīth* bilježi *el-Buhārī* (broj 3445, 6830) od 'Umera. *Ibn Hadžer* ("*Feth...*" 12. tom, 181. str.) je rekao: "*Itrā'* je hvaliti nekoga lažno." *Alī el-Qārī* ("*Šerh Miškāt*", broj 4897) je rekao: "*Itrā'* je pretjerivati u hvaljenju... Razumijevanje ovoga je da je hvaljenje njega na drugi način nedozvoljeno." *Alī el-Qārī* ("*Šerh Šemā'il*", 2. tom, 161. str.) je o njegovim riječima: "**Ja sam samo Njegov rob**" rekao: "*U značenju: "Ja nemam drugih osobinā, mimo osobine ropstva i poslanstva; ovo je vrhunac savršenstva koje jedno stvorenje može dostići, pa ne govorite o meni ono što negira ova dva svojstva i ja ne vjerujem da ja imam osobinu drugu mimo ove dvije..." Hadīth ukazuje da je dozvoljeno opisati ga drugim stvarima koje ne dostižu granice rubbubijeta (gospodarstva) i ulūhijeta (božanstva)."*

hoćeš li da te učini poslanikom-kraljem ili robom-vjerovjesnikom?" Džibril je rekao: "O Muhammede, budi ponizan (skroman) pred svojim Gospodarom." On je rekao: "**Prije rob-vjerovjesnik.**"¹³⁰

¹³⁰ *hadīth* bilježi Ahmed (broj 7160) i Ibn Hibbān (broj 6365). Hajthemī "*Medžme' ez-Zewā'id*" (9. tom, 19. str.) i el-Albānī ("*Tahqīq Bidājetus-Sūl*") je rekao da je njegov *sened sahih* i da ispunjava uslove el-Buhārīja i Muslima. Ibn Tejmijje je rekao: "Vjerovjesnik-rob je onaj koji čini samo ono što mu je naređeno, pa je otuda sve što on čini 'ibādet Allāhu; on je čisti rob, sprovodeći naređenje Onoga koji ga je poslao kao što je utemeljeno u el-Buhārī (broj 3117) da je on, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Tako mi Allāha, ja ne dajem nikome išta, niti sprečavam ikome išta. Ja sam samo dostavljač; ja stavljam stvari gdje mi je naređeno**", u značenju: "Ja ne dajem, izuzev ondje gdje mi je naređeno da dam i ja ne sprečavam, osim ondje gdje mi je naređeno da spriječim (zabranim); ja se samo pokoravam Allāhu u ovome." Ovo je nasuprot poslaniku-kralju (vladaru), kome je dozvoljeno da rukovodi određenim stvarima kako on želi; Allāh o ovakvom poslaniku-kralju Sulejmānu kaže (u prijevodu značenja ājeta): "**Mi smo dali da mu služe: vjetar, koji je prema zapovijedi njegovoj blago puhao onamo kuda je on htio, i šejtāni, sve graditelji, i gnjurci, i drugi u bukagije okovani. Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!**" (*sūra Sād*, 36.-39. ājet), što znači: "Daj ako želiš i uzdrži se ako želiš; bilo kako – neće ti biti zamjereno ili suđeno." Poslanik-kralj čini ono čime ga je Allāh obavezao i ostavlja ono što je Allāh zabranio i slobodan je da postupa kako želi u pogledu ovosvjetske vlasti i imetka koji mu je darovan, bez činjenja ikakvog grijeha (u tome). Međutim, rob-vjerovjesnik ne daje nikome niti uskraćuje i od koga, izuzev naređenjem svog Gospodara... I kao takva, sva njegova djela sadrže obožavanje Allāha Uzvišenog" (Ibn Tejmijje, "*El-Furqān*", 92. str.).

U jednoj mursel predaji od Jahjā ibn Ebū Kethīra, *Allāh mu se smilovao*, stoji da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: **"Ja jedem ono što rob jede, sjedim kao što rob sjedi; ja sam samo rob."** Ovo je zabilježio Ibn Sa'd u *"Tabeqāt"*.¹³¹

On također bilježi preko Ebū Ma'sera od el-Maqberija od 'Ā'iše, *radijallāhu 'anhā*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: **"Melek mi je došao i rekao: "Tvoj Gospodar ti šalje selām i kaže: "Ako želiš možeš biti poslanik-kralj, a ako želiš možeš biti rob-vjerovjesnik." Džibrīl mi je ukazao da bi trebalo da se ponizim, pa sam rekao "Poslanik-rob." 'Ā'iša je rekla: "Nakon toga Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, nikada nije jeo opružen i govorio bi: "Ja jedem kao što rob jede i sjedim kao što rob sjedi."**¹³²

U jednoj mursel predaji od Zuhrija, *Allāh mu se smilovao*, stoji: *"Do nas je došlo da je melek došao Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem, koji mu nikada prije nije došao, u društvu Džibrīla. Džibrīl je ćutao, a melek je rekao: "Tvoj Gospodar ti je dao izbor da budeš poslanik-kralj ili poslanik-rob." Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, je pogledao u Džibrīla, 'alejhis-selām, kao da traži savjet. On mu je ukazao da bi*

¹³¹ bilježi, 1. tom, 371. str.

¹³² Ibn Sa'd, *"Tabeqāt"*, 12. tom, 381. str.

trebao da bude ponizan, pa je Allāhov Vjerovjesnik rekao: "**Poslanik-rob**"." ¹³³

Zuhrī je rekao: "Rečeno je da od tog vremena do dana u kome je napustio ovaj svijet, Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, nikada nije jeo u naslonjenom (opruženom) položaju."

Ahmed i et-Tirmidhī bilježe od Ebū Umāme, *radijallāhu 'anhu*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Moj Gospodar mi je ponudio da ravnicu i pijesak Mekke pretvori u zlato, ali sam ja rekao: "Ne moj Gospodaru! Radije da budem sit jedan dan, a da idem gladan drugi dan", ili je rekao: "...tri dana" ili slične riječi. "Kada idem gladan – vraćam Ti se u poniznoj molbi i sjećam Te se, a kada sam sit – zahvaljivaću Ti i hvaliti Te.**" ¹³⁴

Jedan od *'ārifā* (onih koji su spoznali) je rekao: "Ko se god poziva na robovanje, pa ipak ostane nešto od ličnih ciljeva i interesa u koje on gleda, njegova tvrdnja je lažna. Robovanje može jedino biti istinito pripisano

¹³³ Isto.

¹³⁴ *hadīth* bilježi Ahmed (broj 22190) i et-Tirmidhī (broj 2347), koji je rekao da je *hasen*. Riječi "...tri dana" je zabilježio et-Taberānī ("*El-Kebīr*", 7835). El-Albānī ("*Tahqīq Bidājetus-Sūl*", 63. str.) je prvi dio *hadītha* ocijenio vjerodostojnim zbog podržavajućih svjedoka, a rekao da je drugi dio *hadītha* koji počinje sa "**Kada sam sit...**" *munker*; Arnā'ūt je rekao da mu je *sened da'f džidden* (veoma slab).

onome čiji su lični ciljevi nestali, a samo ciljevi njegovog Gospodara ostanu na njegovom umu. Njegovo jedino ime bi bilo ono vezano za Njega, a njegov jedini opis bi bio opis prisne veze sa Njim. Ako je pozvan u Njegovo ime, on odgovara na način robovanja. On nema drugog imena ili oznake i on jedino odgovara onome koji ga zove u robovanje njegovom Gospodaru".

Ovo je kraj ove *risāle* (poslanice).

Sva zahvala pripada Allāhu, *selām* i *salawāt* na našeg uglednika Muhammeda, njegovu porodicu i njegove *ashābe*.

DODATAK KNJIZI

- **IBNUL-QAJJIM O HUŠŪ'U**
- **IBNUL-QAJJIM O LICEMJERNOM HUŠŪ'U**
- **PROPIS HUŠŪ'A U NAMĀZU**
(šejhul-islām Ibn Tejmijje)

PRVI DODATAK:
IBNUL-QAJJIM O HUŠŪ'U ¹³⁵

Uzvišeni Allāh je rekao:

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ
وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ
قُلُوبُهُمْ ^ط وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

"Zar nije došlo vrijeme onima koji vjeruju da im se srca *jahše'* (hašjetom, strahom, poniznošću ispune) od spomena Allāha i od Istine koju je On objavio, pa da ne budu poput onih kojima je prije data Knjiga, kojima se odužilo vrijeme, pa su njihova srca postala tvrda, a većina njih su nevjernici." ¹³⁶

Ibn Mes'ūd, *radijallāhu 'anhu*, je rekao: *"Između našeg prihvatanja islāma i Allāhoveg ukora nas ovim ājetom nije prošlo više od četiri godine"* ¹³⁷

¹³⁵ Ibnul-Qajjim, *"Medāridžus-Sālikīn"*, 1. tom, 417.-418. str.

¹³⁶ *sūra* el-Hadīd, 16. ājet.

¹³⁷ predaju bilježi Muslim (broj 3027).

A Ibn 'Abbās, radijallāhu 'anhu, je rekao: "Uistinu je Uzvišeni Allāh pustio srca vjernika da dugo čekaju, pa ih onda ukorio na početku trinaeste godine od dolaska Qur'āna."¹³⁸

Uzvišeni Allāh također kaže:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ

"Uspjeli su vjernici; oni koji su u svojim *namāzima* *hāši'ūn* (ponizni)."¹³⁹

U jeziku (lingvistički), *hušū'* znači naklonost, poniznost i smirenost.

Uzvišeni Allāh kaže:

وَحَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا

"Glasovi će se pred Milostivim *haši'at* (stišati, poniziti) i nećeš čuti ništa osim šaptanja."¹⁴⁰

Tj. umiriće se i skrušeno poniziti. Od ove riječi jeste i opis zemlje skrušenošću:

¹³⁸ predaju bilježi es-Sujūtī ("Ed-Durr...", 14. tom, 277. str.), koji ga vraća (upućuje) na Ibn Ebī Hatima i Ibn Merdewejha.

¹³⁹ *sūra* el-Mu'minūn, 1. i 2. ājet.

¹⁴⁰ *sūra* Tā'Hā, 108. ājet.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
أَهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ

"Među Njegovim *ājetima* je da vidiš zemlju *hāši'aten* (poniznu, suhu, ogoljenu), a onda mi na nju spustimo vodu i ona se pokrene i uzbuja."¹⁴¹

A poniznost jeste stajanje srca pred Gospodarem pokorno, skrušeno i usredsređujući se na Njega. Rečeno je i da je poniznost prepuštanje istini; međutim, istina je da je to od obavezujućih stvari poniznosti (jedna od njenih posljedica). Od znakova toga jeste i da rob, kada ne bude u pravu i odgovori mu se istinom, pristupi tome prihvatanjem i prepusti se.

Rečeno je i da je poniznost gašenje vatri strasti u prsima, te obasjavanje svjetla veličanja (Allāha) u srcu.

Džunejd je rekao: "*Poniznost je skrušenost srca pred Poznavaoцем gajba.*"

'*Ārifī* (poznavaoци) su se složili da je mjesto poniznosti u srcu i da su njegovi plodovi izraženi u postupcima djelova tijela. Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je vidio čovjeka kako se u *namāzu* poigrava sa svojom bradom, pa je rekao: "**Da je srce**

¹⁴¹ *sūra Fussilet, 39. ājet.*

ovog čovjeka ponizno, ponizni bi bili i njegovi organi." ¹⁴²

Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je rekao: "**Taqwa** ¹⁴³ (bogobožnost) **je ovdje**" i pokazao na svoja prsa tri puta, ¹⁴⁴ a jedan od 'ārifa (znalaca) je rekao: "Ljepota odgoja izvana (spolja) jeste ukazatelj na na odgoj iznutra."

¹⁴² El-Albānī ga je ocijenio *mewdū'om* ("Ed-Da'īfa", broj 110 i "El-Irwā", broj 373).

¹⁴³ Talq ibn Habīb je, kada je upitan o *taqwa*, rekao: "Da obavljaš pokornost Allāhu sa svjetlom od Allāha, nadajući se Allāhovoju nagradi, i da ostavljaš nepokornost Allāhu sa svjetlom od Allāha, bojeći se Allāhove kazne." Zabilježio ga je Ibnul-Mubārek ("Ez-Zuhd", broj 473) sa *sahīh senedom*. Ibnul-Qajjim ("Er-Risāla et-Tebūkijje", 27. str.) je rekao: "Ovo je najbolje što je rečeno o definiciji *taqwa*, jer zaista svako djelo mora imati početni uzrok tome i svoj cilj. Djelo ne može nikada biti smatrano pokornošću i uzrokom da počinioća približi Allāhu, sve dok njegova početna tačka i uzrok nisu neiskvarena vjera, a ne navika, niti niske strasti, niti želja za hvalom i položajem, niti druge slične stvari. Njegov cilj mora biti nagrada koja je kod Allāha i Njegovo zadovoljstvo, a što je definicija *ihtisāba*. Ovo je razlog zašto često nalazimo zajedno spomenute ove dvije osnove, kao što su u njegovim riječima: "**Ko god isposti mjesec ramadāna u imānu i ihtisābu** (nadajući se Allāhovoju nagradi)..." Njegove riječi: "...sa svjetlom od Allāha..." ukazuju na prvu osnovu, a to je vjera. Njegove riječi "...nadajući se Allāhovoju nagradi..." ukazuju na drugu osnovu, a ona je *ihtisāb*."

¹⁴⁴ *hadīth* bilježi Muslim (broj 2564) od Ebū Hurejre.

Jedan od njih je vidio čovjeka koji je bio skrušen u ramenima i tijelu (pokazujući *hušū*) i rekao mu: "O čovječe, skrušenost je ovdje..." – pokazujući na prsa – "...a ne ovdje", pokazujući na ramena.

Jedan od *ashābā*, tačnije Hudhejfe, *radijallāhu 'anhu*, je govorio: "Utječite se Allāhu od licemjerne poniznosti!" Kada je upitan: "Šta je to?", on je odgovorio: "Da vidiš tijelo ponizno, a da srce nije."¹⁴⁵

'Umer, *radijallāhu 'anhu*, je vidio čovjeka sa vratom savijenim, oborenim u *namāzu* i rekao mu: "O čovječe, podigni svoju glavu, jer *hušū* nije u vratu, već u srcu."

'Ā'iša, *radijallāhu 'anhā*, je vidjela mladiće koji hodaju kao da su mrtvi, pa je upitala: "Ko su ovi?" Njihovi drugovi su rekli: "Zāhidi (pobožnjaci)." Na to je ona rekla: "Kada bi 'Umer ibnul-Hattāb hodao, brzo bi hodao; kada bi govorio, sagovornik bi ga čuo; kada bi udario, zaboljelo bi; kada bi nahranio (siromaha), zasitio bi ga; a on je bio istinski zāhid (pobožnjak)!"

Fudajl ibn Ijjād je rekao: "Omraženo je da čovjek prikazuje više *hušū*'a nego što ima u njegovom srcu."

Hudhejfe je rekao: "Prva stvar koju ćete izgubiti od vaše vjere jeste *hušū*, a posljednje što ćete izgubiti od nje jeste *namāz*; a možda ima klanjača u kojima nema ni-

¹⁴⁵ predaju bilježi Ahmed ("Ez-Zuhd", 142. str.) i Ibnul-Mubārek ("Ez-Zuhd", broj 143) od Ebū ed-Derdā'a.

kakvog dobra. I uskoro će doći vrijeme kada ćeš ući u veliki mesdžid i među ljudima nećeš vidjeti nijednu osobu sa hušū'om."

Sehl je rekao: "Onome čije srce ima hušū' neće se približiti šejtan."

DRUGI DODATAK:

IBNUL-QAJJIM O LICEMJERNOM *HUŠŪ’U*¹⁴⁶

Razlika između poniznosti *īmāna* i licemjerne poniznosti je u tome što je poniznost *īmāna*, ustvari, skrušenost srca pred Allāhom, prožetog poniznošću, veličanjem, poštovanjem, strahopoštovanjem i sramežljivošću, kad se ono sasvim privije uz Allāha ispunjeno strahom, ljubavlju i stidom i kad mu budu očevidne Allāhove blagodati i njegovi vlastiti propusti. Pred tom činjenicom će se ono neminovno poniziti a za njim će se u tome povesti i svi drugi organi – i oni će postati ponizni (skrušeni).

Ona, pak, poniznost koja potekne od licemjerstva, manifestiraće se samo na organima, vještački i usiljeno, dok, istovremeno, samo srce neće biti ponizno. Jedan *ashāb* je govorio: "*Allāhu se utječite od licemjerne poniznosti.*" Pa kada je upitan: "*Šta je to licemjerna poniznost?*", rekao je: "*Da se tijelo vidi poniznim, a da srce ne bude ponizno.*"

Naime, onaj ko je ponizan Allāhu jeste čovjek kojeg je ugasila vatra njegove strasti, čijeg je dima nestalo u njegovim prsima, pa su ona ostala čista i sjajna, te ih je obasjalo svjetlo veličanstvenosti, usljed čega su strasti

¹⁴⁶ Ibnul-Qajjim, "*Er-Rūh*", 346.-347. str.

njegove duše zamrle, zbog straha i ozbiljnosti kojima se ono ispuni. Organi se tako umire, srce postane staloženo i smiri se uz Allāha i uz misao na Njega, zahvaljući upravo mirnoći koja se spusti na njega od njegovog Gospodara. Tako Mu ono (srce) postane ponizno – a ponizni je onaj koji je smiren, jer je riječ *muhbit* (ponizan) izvedena iz glagola *habute*, što znači "sići u nizinu", "spustiti se u široku ravan", koja je, dakle, mirna, pa se voda sakuplja u njoj.

Isti je slučaj i s poniznim srcem – ono se skruši i umiri poput ravne površine zemlje u koju se slijeva voda i gdje se se zadržava. Takvo srce čini da se (njegov vlasnik) pred svojim Gospodarem spušta na *sedždu*, veličajući Ga, ostajući tako ponizno i skrušeno pred Njim, ne želeći da podigne svoju glavu s te *sedžde* sve do susreta s Njim. Takva je poniznost (skrušenost) *īmāna*.

Oholo, pak, srce titra od svoje oholosti i nadima se, pa bude poput istrošene zemlje na kojoj se ne može zadržati voda. Što se tiče one umrtvljenosti i skrušenosti koja potiče od licemjerstva, to je jedno stanje proizvedeno usiljenošću i prijetvornim i vještačkim umirenjem organa, dok je duša iznutra ostala mlada i sočna, puna strasti i pohotnih težnji. Takav se čovjek u pojavnosti prikazuje skrušenim, dok iznutra, između njegovih ramena vrebaju zmija i tigar (*šejtān* i strasti), čekajući da rastrgaju žrtvu.

TREĆI DODATAK:
PROPIS HUŠŪ'A U NAMĀZU
Šejhul-islām Ibn Tejmijje ¹⁴⁷

Allāh Uzvišeni kaže:

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

"Ali to je vrlo teško, osim onima koji su *hāšī'in* (ponizni)." ¹⁴⁸

Ovo označava ukor onih koji nemaju *hušū'*. Slične riječi koje ukazuju na ukor su:

وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ
يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ ۚ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ

"A Mi nismo promijenili *qiblu* prema kojoj si se okretao, osim da bismo razdvojili one koji će slijediti poslanika od onih koji će se svojim sto-

¹⁴⁷ "Medžmū'ul-Fetāwā", 22. tom, 553.-564. str. On nastavlja da spominje još mnoge dodatne dokaze, a zainteresovni čitalac se može obratiti na njegov "Medžmū'".

¹⁴⁸ *sūra* el-Beqare, 45. ājet.

pama vratiti; iako je to teško osim onima koje je Allāh uputio." ¹⁴⁹

كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ

"Mrsko je mušricima ono čemu ih pozivaš." ¹⁵⁰

Knjiga Allāha, Slavljenog i Uzvišenog, pokazuje da je svako ko ono što Allāh voli nađe sebi teškim za nositi, vrijedan ukora u vjeri i da se na njega odnosi Allāhovo nezadovoljstvo. Osuda i nezadovoljstvo dolaze samo onda kada se napusti obaveza ili se učini zabrana. Stoga, ako su oni koji nemaju *hušū'a* ukoreni, time je dokazana obaveza *hušū'a*.

Poznato je da ukazivanje na *hušū'* u Njegovim riječima:

وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

"Ali to je vrlo teško, osim onima koji su *hāšī'in* (ponizni)." ¹⁵¹

...mora da obuhvati *hušū'* u *namāzu*, inače bi u suprotnom značenje postalo besmisleno, jer bi to zna-

¹⁴⁹ *sūra* el-Beqare, 143. ājet.

¹⁵⁰ *sūra* eš-Šūrā, 13. ājet.

¹⁵¹ *sūra* el-Beqare, 45. ājet.

čilo da je *namāz* težak, osim onima koji imaju *hušū'a* van njega, a ne u njemu. Dakle, tako bi značilo da je to teško onima koji imaju *hušū'a* u *namāzu*, ali da nije teško onima koji ga imaju van *namāza*! *Ājet* bi u tom slučaju ostao bez svog značenja. Tako, ovaj *ājet* dokazuje da je *hušū'* obavezan u *namāzu*.

Obaveza posjedovanja *hušū'a* u *namāzu* je također dokazana Njegovim riječima:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَادِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ
هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ
هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاحِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ
﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ
صَلَاتِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ
الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Ono što žele, vjernici će postići, oni koji su u *namāzu* ponizni, i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju, i koji *zekāt* daju, i koji stidna mjesta svoja čuvaju – osim od žena svojih ili onih koje su

u posjedu njihovu; oni, doista, prijekor ne zaslužuju, a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju – i koji O povjerenim im *emānetima* i obavezama svojim brigu brinu, i koji *namāze* svoje čuvaju (na vrijeme obavljaju) – oni su dostojni nasljednici, koji će *firdews* naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti." ¹⁵²

Allāh, Slavljeni i Uzvišeni, nas obavještava da su to oni koji će naslijediti *firdews*, time pokazujući da ga drugi neće naslijediti. Ovo na ovaj način dokazuje obavezu posjedovanja osobinā spomenutih u ovim *ājetima*. Ovo je zato što, da su to bile samo pohvaljene stvari, *firdews* bi se sigurno mogao zadobiti i bez njih, jer se *džennet* može dobiti obavljanjem obaveznih stvari, bez preporučenih. To je razlog zašto su u ovim *ājetima* spomenute samo obaveze.

Hušū' je obavezan i obuhvata mirnoću i poniznost. U ovom pogledu su riječi 'Umera, *radijallāhu anhu*, kada je vidio osobu koja se vrpolti u svom *namāzu*: "Da je srce ovog čovjeka ponizno, bili bi i njegovi organi", što znači da bi bili smireni i pokorni (potčinjeni).

¹⁵² *sūra el-Mu'minūn*, 1.-11. *ājet*.

Uzvišeni Allāh kaže:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
أَهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ

"Među Njegovim *ājetima* je da vidiš zemlju *hāši'aten* (poniznu, suhu, ogoljenu), a onda mi na nju spustimo vodu i ona se pokrene i uzbuja."¹⁵³

Ovdje nas On obavještava da se zemlja, nakon što je imala *hušū'*, pokreće i buja, diže se (sa vegetacijom), pa ovo onda dokazuje da je njen *hušū'* bila mirnoća i utučenost (niskost, tišina).

To je razlog zašto bi Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, na svome *rukū'u* govorio: "**O Allāhu, Tebi sam učinio *rukū'*, u Tebe vjerujem i Tebi sam se pokorio. Moj sluh, vid, kosti i koštana srž su pokorni Tebi**", kao što je zabilježio Muslim.¹⁵⁴ Ovdje je on opisao sebe sa *hušū'om*, jer je onaj koji čini *rukū'* smiren i u stavu je poniznosti...

Hušū' je obavezan, jer onaj koji kljuca po zemlji dok čini *sedždu*, poput vrane, nije time ispoljio *hušū'*. Slično tome, onaj koji se potpuno ne vrati (u položaj ili

¹⁵³ *sūra* Fussilet, 39. *ājet*.

¹⁵⁴ *hadīth* bilježi Muslim (broj 771) od 'Alija.

stav stajanja) sa *rukū'a* prije nego što se spusti na *sedždu*, nije miran i smiren. *Sukūn* (mirnoća) je potpuno ista stvar kao i smirenost. Osoba koja nije mirna na svom *rukū'u* ili svojoj *sedždi* nije pokazala *hušū'* u njima. Osoba koja nema *hušū'a* je grešna, kao što smo upravo objasnili.

Među dokazima da je *hušū'* obavezan je i to da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, zaprijetio ljudima koji su ga ostavili, kao što je slučaj čovjeka koji podiže svoj pogled prema nebu; ovaj pokret i njegovo gledanje su suprotni *hušū'u*.

Enes, *radijallāhu 'anhu*, prenosi da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Šta je s ljudima, pa podižu svoje poglede u svom namāzu?**" On je žestoko ukorio one koji tako čine rekavši: "**Oni moraju prestati ili će njihov vid biti oduzet.**"¹⁵⁵

Džābir ibn Semūre prenosi da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, ušao u *mesdžid* i vidio ljude kako klanjaju gledajući u nebo i rekao: "**Ljudi moraju prestati da gledaju u nebo ili im se njihov pogled neće vratiti!**"¹⁵⁶ Prvi *hadīth* je zabilježio el-Buhārī, a drugi je zabilježio Muslim, a oba su zabilježili Ebū Dāwūd, en-Nesā'ī i Ibn Mādže.

¹⁵⁵ *hadīth* bilježi el-Buhārī (broj 750).

¹⁵⁶ *hadīth* bilježi Muslim (broj 117).

Ibn Sīrīn je rekao: "Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je gledao u namāzu, a onda je Allāh, Slavljeni i Uzvišeni, objavio: **"Ono što žele – vjernici će postići, oni koji su u svom namāzu ponizni."** ¹⁵⁷ Njegov pogled nikada više nije napustio mjesto njegove sedžde." Ovo je zabilježio imām Ahmed u "*En-Nāsīh wel-Mensūh*".

Stoga, iz razloga što se podizanje pogleda ka nebu suprotstavlja *hušū'u*, Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, je to zabranio i zaprijetio onome ko to radi.

Što se tiče gledanja okolo, ovo umanjuje *hušū'*, ali ga ne negira. Ovo je razlog zašto gledanje okolo umanjuje (nagradu) *namāza*; el-Buhārī, Ebū Dāwūd i en-Nesā'ī bilježe da je 'Ā'īša, *radijallāhu 'anhā*, rekla: "*Pitala sam Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, o gledanju (ovdje i ondje) u namāzu i on je rekao: "To je ono što šejtān krade od namāza roba".*" ¹⁵⁸

Ebū Dāwūd i en-Nesā'ī bilježe *hadīth* od Ebul-Ahwasā od Ebū Dherra, *radijallāhu 'anhu*, da je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, rekao: "**Allāh će ostati okrenut prema robu u njegovom namāzu sve**

¹⁵⁷ *sūra* el-Mu'minūn, 1. i 2. ājet.

¹⁵⁸ *hadīth* bilježi el-Buhārī (broj 751, 3291).

dok on ne pogleda u stranu. A ako se on okrene, i On će se (od nje) okrenuti." ¹⁵⁹

Nema štete u gledanju unaokolo ako postoji potreba tako činiti. Ebū Dāwūd bilježi od Sehla ibn Handhalije: "*Iqāmet je proučen za namāz*" – tj. za *sabah-namāz* – "*a Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, je otpočeo sa namāzom i ostao da gleda (zadržao pogled) ka planinskom putu.*" Ebū Dāwūd je rekao: "*On je gore poslao konjanika da noću čuva stražu.*" ¹⁶⁰

Slično je i njegovo uzimanje Umāme bint Ebī el-'Āsa ibn er-Rebī' od svoje kćerke Zejneb, ¹⁶¹ njegovo otvaranje vrata 'Ā'iši. ¹⁶² njegov silazak sa minbera da poduči ljude *namāzu*, ¹⁶³ njegov iskorak unazad za vrijeme *namāza* zbog pomračenja Sunca (Mjeseca), ¹⁶⁴ njegovo držanje *šejtāna* i stezanje njegovog vrata kada je on pokušao da prekine njegov, *sallallāhu 'alejhi we*

¹⁵⁹ *hadīth* bilježe Ahmed (broj 21508), Ebū Dawūd (broj 909) i en Nesā'ī (broj 1196). *Sahīhom* su ga proglasili Ibn Huzejme (broj 481-482), el-Hākim (broj 862), a edh-Dhehebī se složio, a *hasenom* ga ocijenio el-Albānī ("*Sahīh et-Tergīb*", broj 554).

¹⁶⁰ *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 916).

¹⁶¹ *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 918) od Ebū Qatāde.

¹⁶² *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 922).

¹⁶³ *hadīth* bilježe el-Buhārī (broj 917) i Muslim (broj 44-45).

¹⁶⁴ *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 1178) od Džābira.

sellem, *namāz*, ¹⁶⁵ njegova naredba da se ubijaju zmije i škorpioni dok je čovjek u *namāzu*, ¹⁶⁶ njegova naredba da se odgurne ili udari onaj koji pokušava proći ili hoda ispred klanjača, ¹⁶⁷ njegova naredba ženama da pljesnu svojim šakama, ¹⁶⁸ njegovo kretanje u *namāzu* ¹⁶⁹ i druga slična djela u *namāzu* koja se čine u potrebi. Međutim, ako se djela slična ovima učine bez potrebe za njima, ona će biti smatrana kao prosto vrpoljenje koje negira *hušū'* i koje je u *namāzu* zabranjeno.

Obaveza *hušū'a* takođe dokazana *hadīthom* koji je prenio Temīm et-Tā'ī od Džābira ibn Semūre, *radijallāhu 'anhu*, koji je rekao: "*Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, je ušao kod nas, a ljudi su bili podignutih šaka*" – prenosilac Zuhejr ibn Mu'āwije je rekao da on misli da je to bilo u *namāzu* – "*pa je on rekao: "Šta je ovo, pa vas vidim kako podižete svoje šake, kao da su one repovi jogunastih konja?*"

¹⁶⁵ *hadīth* bilježi Ahmed (broj 3926) od Ibn Mes'ūda sa *da'if senedom*. El-Buhārī (broj 461-4808) i Muslim (broj 541) bilježe sličan *hadīth* od Ebū Hurejre.

¹⁶⁶ *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 921).

¹⁶⁷ *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 697).

¹⁶⁸ *hadīth* bilježi Ebū Dāwūd (broj 939).

¹⁶⁹ *hadīth* bilježi Ebū Dāwūd (broj 943).

Budite smireni u namāzu". Ovo je zabilježio Muslim, Ebū Dāwūd i en-Nesā'ī.¹⁷⁰

Oni također bilježe od 'Ubejdullāha ibn el-Qibtijje od Džābir ibn Semūre koji je rekao: *"Kada bismo klanjali iza Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, i predali selām, mi bismo mahali našim rukama udesno i ulijevo. Kada je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, završio s namāzom, on je rekao: "Šta je s vama pa pomjerate svoje ruke kao da su repovi jogunastih konja? Dovoljno je da uradite ovako..."* – i pokazao je svojim prstom" – *"...i da nazovete selām svome bratu desno i lijevo"*.¹⁷¹

U drugoj predaji stoji (da je on rekao): *"Zar jednom od vas nije dovoljno da drži svoju šaku na svojoj butini i da nazove selām lijevo i desno?"*¹⁷²

U citatu kod Muslima stoji: *"Mi smo klanjali s Allāhovim Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem, pa bismo, kada bismo predali selām, pomjerali svojim rukama govoreći: "Es-Selāmu 'alejkum". Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, nas je pogledao i rekao: "Šta je sa vama, pa pomjerate svoje ruke kao da su one*

¹⁷⁰ *hadīth* bilježe Muslim (broj 119), Ebū Dawūd (broj 1000) i en-Nesā'ī (broj 1184).

¹⁷¹ *hadīth* bilježe Muslim (broj 120), Ebū Dawūd (broj 998) i en-Nesā'ī (broj 1185).

¹⁷² *hadīth* bilježi Ebū Dawūd (broj 999).

repovi jogunastih konja? Kada jedan od vas preda selām, neka se okrene licem prema svome komšiji (bratu do njega u namāzu) i neka ne pomjera rukama".¹⁷³

Ovdje je Allāhov Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, naredio smirenost u *namāzu*, čitavom *namāzu*, a smirenost se ne dešava bez mira i tišine. Ko god nije smiren, nije miran, a naredba mira se slaže sa Allāhovom naredbom *hušū'a*...

¹⁷³ *hadīth* bilježi Muslim (broj 121).

Ibn Tejmije je također rekao: ¹⁷⁴

Što se tiče predaje u kojoj (stoji da) je 'Umer ibnul-Hattāb rekao: "*Ja pravim planove za vojsku dok klanjam*", ovo je bilo zato što je 'Umeru naređeno da se uključi u *džihād* i, pošto je bio vođa vjernika, on je također bio vođa *džihāda*. Stoga je on, na neki način, bio poput onoga koji klanja *namāz* u strahu, dok je neprijatelj ugledan, bez obzira da li se prava borba odigrava ili ne. Njemu je naređeno da klanja i da uzme učešća u *džihādu*, pa je morao da obavi obje obaveze kako je najbolje bio u stanju. Allāh Uzvišeni kaže:

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"O vi koji vjerujete, kada se s nekom četom susretnete, budite čvrsti i mnogo Allāha spominjite, da biste bili spašeni (uspješni)." ¹⁷⁵

Poznato je da čovjek ne može da postigne istu smirenost srca za vrijeme *džihāda* kakvu ostvaruje u vremenima mira i bezbjednosti, pa ako se desi da čovjekov *namāz* manjka (bude krnjav) zbog *džihāda*,

¹⁷⁴ "*Medžmū'ul-Fetāwā*", 22. tom, 610. str. pa nadalje.

¹⁷⁵ *sūra* el-Enfāl, 45. ājet.

ovo ne negira kompletiranje čovjekovog *namāza* ili pokornosti.

Iz ovog razloga, *namāz* u vremenu opasnosti je lakši nego *namāz* u vremenu mira. Kada je Allāh spomenuo *namāz* u vremenu opasnosti, On je rekao:

فَإِذَا أَطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

كِتَابًا مَّوْقُوتًا

"A kada (ponovo) budete bezbjedni, obavite *namāz* u potpunosti. Zaista je vjernicima propisano da u određeno vrijeme *namāz* obavljaju." ¹⁷⁶

Otuda onome kome je naređeno da klanja *namāz* u vremenima mira, nije naređeno da to na isti način radi u vremenima opasnosti.

Štaviše, ljudi su različitih nivoa u pogledu ovoga. Ako je čovjekov *īmān* jak, on će imati odgovarajuće prisustvo uma kada klanja, čak i ako misli na druge stvari. Allāh je smjestio Istinu čvrsto u 'Umerovom srcu i na njegovom jeziku i on je bio onaj koji je inspirisan, pa zato nije nikakvo čudo da čovjek njegove veličine pravi planove za vojsku, dok se u isto vrijeme usredsređuje na svoj *namāz*. On je bio u stanju da ovo uradi dok drugi nisu, ali bez sumnje, kada nije imao

¹⁷⁶ *sūra en-Nisā'*, 103. ājet.

ove brige da razmišlja o njima, njegovo usredsređivanje na *namāz* bilo je veće.

Slično tome, nema sumnje da je *namāz* Allāhovog Poslanika, *sallallāhu 'alejhi we sellem*, u smislu vanjskih djelā, u vremenima bezbjednosti bio potpuniji negoli u vremenima opasnosti. Ako je u *namāzu* u strahu Allāh učinio dozvole (olakšice) u pogledu nekih od spoljnih obaveza *namāza*, šta onda reći za unutrašnje aspekte?

U zaključku, osoba koja je neko vrijeme opterećena misleći o nekoj obaveznoj stvari dok klanja *namāz*, nije ista kao osoba koja razmišlja o nekoj stvari koja nije obavezna. Može biti da 'Umer nije mogao da razmišlja i pravi planove za vojsku, izuzev u to vrijeme, zato što je bio vođa *ummeta* sa mnogo obaveza i odgovornosti. Svako bi mogao da nađe sebe u sličnoj situaciji u skladu sa njegovom pozicijom. Ljudi uvijek za vrijeme *namāza* misle o stvarima koje ne misle u drugo vrijeme, a nešto od ovoga može doći od *šejtāna*.

Jedan čovjek je jednom od *selefā* rekao da je zakopao nešto novca, ali je zaboravio gdje ga je zakopao. Ovaj mu je rekao: "*Idi i klanjaj*", pa je ovaj otišao i klanjao, a onda se sjetio gdje je to. Upitan je (*selef*): "*Kako si znao da će se to desiti?*" On je rekao: "*Znam da ga šejtān neće ostaviti kada klanja, a da ga ne podsjeća na ono što ga brine, a najvažnija stvar u umu ovoga čovjeka je bila gdje je zakopao svoj novac.*"

Pronicljiv rob će se, međutim, truditi da postigne savršeno prisustvo uma u *namāzu*, baš kao što se trudi da učini sve ostalo što mu je naređeno da dobro uradi. *We lā hawle we lā quwwete illā billāhil-'Alijil-'Adhīm* (A nema snage niti moći izuzev od Allāha, Uzvišenog i Veličanstvenog).

DOSADAŠNJA IZDANJA
"KELIMETUL-HAQQ":

- **Dokazi za obaveznost pokrivanja lica** (*Ebū Ahmed*)
- **Dokazi da je *isbāl harām*** (*Ebū Ahmed*)
- **Kritika demokratije i ilustracija njene stvarnosti**
(*'AbdulQādir bin 'Abdul'Azīz*)
- **Bolest *irdžā'a*** (*grupa autora*)
- **Šta čini "*Lā ilāhe illAllāh*", a šta ga poništava?**
(*Hamid 'Alī Khān*)
- **Kome se to priviđaju *tekfīrovci* u Sandžaku i Bosni?**
(*'Proglas o tekfīru'* i odgovori na njega) (*Kelimetul-Haqq*)
- **Zalutale sekte *sūfijā* i *ši'ijā*** (*Kelimetul-Haqq*)
- **Isukana sablja na psovača Allāha, vjere i Poslanika**
(*Ebū Muhammed el-Maqdisī*)
- **Šubhe vezane za propis demokratije u islāmu**
(*grupa autora*)
- **'*Aqīda* potpomognute skupine** (*'AbdulMedžid el-Munī'*)
- ***Tewhīd el-hākimijje*** (*grupa autora*)

- **Allāhova pomoć je, zaista, blizu**
(*Sulejmān bin Nāsir el-'Ulwān*)
- **Demokratija je vjera** (*Ebū Muhammed el-Maqdisi*)
- **Obaveze koje je dužan spoznati svaki muslīmān i muslīmānka** (*šejhul-islām Muhammed bin 'AbdulWehhāb*)
- **Ovo je ono što vam je vaš Gospodar obećao**
(Reagovanje na incident u Novom Pazaru ispred Arap-džamije) (*Kelimetul-Haqq*)
- **Podučavanje najvažnijim pitanjima** (*Ahmed el-Hālidī*)
- **Može li se opravdavati neznanjem u djelima velikog širka i jasnog kufra?** (*Ebu Muhammed*)
- **Milletu Ibrāhīm** (*Ebū Muhammed el-Maqdisi*)
- **'Aqīda ehliš-sunneta wel-džemā'ata** (*Metn/tekst sedam velikih djela 'aqīde muslīmāna na jednom mjestu, u jednoj knjizi: ''Wasitijska 'aqīda'', ''Tahāwījeva 'aqīda'', ''Kitābut-tewhīd'', ''Tri načela'', ''Otklanjanje sumnji'', ''Djela koja izvode iz vjere'' i ''Šest načela''*)
- **Šeri'atski hidžāb** (*Kelimetul-Haqq*)
- **Istina o Turcima Osmanlijama** (*Ebū Ahmed*)
- **Muslīmān ili mušrik** (*Ebū Hamza el-Afgānī*)
- **Dokazi za propis prijateljavanja sa mušricima** (*šejh Sulejmān bin 'Abdullāh bin Muhammed bin 'AbdulWehhāb*)

- **Biografija imāma Ahmeda, rahimehullāh**
- **Uzvišena znamenitost u vrlinama Ibn Tejmijje**
(*imām el-Bezzār*)
- **Osnove sunneta (Usūlus-Sunne) (imām Ahmed ibn Hanbel)**
- **Islām – savršeno potpuna vjera**
(*Muhammed el-Emīn eš-Šenqīti*)
- **Iblisova obmana (Ibnul-Džewzi)**
- **Nije musliman onaj ko ne *tekfīri* zakonodavca (propisivača zakona) mimo Gospodara svjetova**
(*Ebū Hamza el-Afgānī*)
- **Mes'ele vezane za *kufr* u *tāgūta* (Ebū Muhammed)**
- **Počinitelac širka nikada ne može biti musliman (Ebū Hamza)**
- **Vjerovanje imāma el-Buhārija (imām el-Lālikā'ī)**
- **Dovoljnost u vjerovanju (Ibn Qudāme el-Maqdisī)**
- **Ovo je naša vjera (šejh 'Abdullāh ibn Muhammed ibn 'AbdulWehhāb)**
- **Poniznost u namāzu (hāfidh Ibn Redžeb el-Hanbelī)**
- **Vjerovanje četvorice imāmā (Muhammed ibn 'Abdur-Rahmān el-Humejjis)**